

KAIP PASAKOTI ISTORIJAS

VADOVAS PRADEDANTIESIEMS

PANEVĖŽIO APSKRITIES
GABRIELĖS PETKEVIČAITĖS-BITĖS
VIEŠOJI BIBLIOTEKA

KAIP PASAKOTI ISTORIJAS

VADOVAS PRADEDANTIEMS

Sudarytoja Greta Kėvelaitienė

Kalba. Knyga. Kūryba
KOMUNIKACIJOS CENTRAS

Panevėžys, 2021

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

Leidžiama Europos pasakotojų federacijos ir ES programos „Kūrybiška Europa“ lėšomis

Projekte „Pasakojimo meistrystė Lietuvos bibliotekų auditorijoms“
dalyvavo ir tekstus rašė:

Toma Apynytė-Kiršlienė

Greta Brimonienė

Rūta Juzėnienė

Greta Kėvelaitienė

Šarūnė Leikienė

Ilona Mažylytė

Vida Mikelevičiūtė

Angelė Mikelinskaitė

Ieva Spietininė

Malvina Zimblienė

Redaktorė Lionė Lapinskienė

Bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos integralios bibliotekų
informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt

ISBN 978-609-8257-03-8

© Greta Kėvelaitienė, sudarymas, 2021

© Baiba Ivane, straipsnis, 2021

© Tine Winther, straipsnis, 2021

© MB „Vertimų pasaulis ir Ko“, vertimai iš anglų k., 2021

© Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2021

© Komunikacijos centras „Kalba. Knyga. Kūryba“, parengimas, 2021

Turinys

Kartą seniai seniai... / 6

1 Skyrius / 7

Kodėl pasakojimas? / 7

Ar mes tikrai galime? / 9

Ar lankytojams reikia mūsų istorijų? / 10

Ar tai gali būti puiki proga pokyčiams? / 11

Kaip galėtume sudominti auditoriją? / 12

Kaip lavinti vaizduotę? / 14

Kokie yra skaitymo ir pasakojimo skirtumai? / 17

Kuo skiriasi skaitymas ir pasakojimas? / 18

Kokios gali būti pasakojimų rūšys? / 18

Kas yra neformalusis pasakotojas? / 20

Kas yra bendruomenės pasakotojas? / 20

Kas yra profesionalusis pasakotojas? / 22

Blankesnis užrašas nei kiti? / 22

Kaip tinkamai viską daryti? / 23

Kaip pasakoti savo istoriją? / 24

Kaip pradėti? / 27

Kaip pasirinkti istorijas? / 27

Ko ieškoti istorijoje? / 29

Kaip išmokti pasakoti istoriją? / 29

Kaip pasiruošti erdvei? / 32

Kaip pradėti pasakoti? / 34

Kaip atsižvelgti į autorines teises? / 35

Ar reikia mokytis atmintinai? / 36

Ar galime pamiršti? / 36

Ar svarbus mūsų balsas? / 36

Ar svarbi kūno kalba? / 37

Į ką turime atkreipti dėmesį pasakodami? / 38

Kokios gali būti ekskursijos sudėtinės dalys? / 38

Kaip pasirinkti ekskursijos temą? / 39

Kokia gali būti ekskursija? / 40

Kokie yra teoriniai ekskursijos rengimo pagrindai? / 41

- Kaip reikia vesti ekskursijas? / 44
Kiekvienas mūsų gali papasakoti savo istoriją / 47
Pasakokime, dalykimės ir saugokime savo istorijas! / 49

2 skyrius / 50

- Pasakojame istorijas / 50

3 skyrius / 54

- Pasakotojų kelias / 54
Kūrybiniai pratimai / 57
 A. Judrieji pratimai / 57
 B. Pasakojimo pratimai / 58
 C. Pratimai vaizduotei ir kūrybiškumui lavinti / 61

4 skyrius / 66

- Pasakojimai skirtingoms auditorijoms / 66
 Pasakojimai vaikams / 67
 Pasakojimas suaugusiesiems / 68
Daugiasensorinis pasakojimo metodas / 71
Istorijų pasakojimas marginalizuotoms ir socialinės atskirties grupėms / 71
Istorijų pasakojimas jaunimui / 75

5 skyrius / 82

- Tarptautinis pasakojimo festivalis SEKAS / 82
Festivalyje pristatytos istorijos / 83
Žymiausi Lietuvos pasakotojai / 84
Pasakotojai kitose šalyse / 84
Keli itin populiariūs pasakojimo festivaliai / 84
Pasakotojų ir pasakojimo tinklai / 85

Literatūros sąrašas / 87
Papildoma literatūra apie pasakojimo meną / 88

Kartą seniai seniai...

Kartą seniai seniai... O gal ir neseniai...

Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos bibliotekininkai žinojo daugybę istorijų, tik jų nemokėjo įdomiai papasakoti. Išgirdę apie kaimyninėje Latvijoje Jelgavos bibliotekoje dirbančią žavią pasakotoją, savo istorijomis tiesiog užburiančią visus lankytojus, susiruošė į kelią. Vykti kartu dar pakvietė draugus, smalsesnius bibliotekininkus, iš regiono.

Svečius paslapčių ir intrigų nestokojančioje Jelgavos bibliotekoje pasitiko talentinga pasakotoja Baiba Ivane. Ji prisipažino, kad atvykusi čia gyventi nustebo nieko gražaus apie šį miestą neišgirdusi netgi iš senbuvių. Pradėjusi dirbti bibliotekoje, Baiba nusprendė: taip būti negali – vis tiek kas nors įdomaus čia yra, reikia ieškoti, o jei ne – teks ir pačiai kurti.

Taip gimė įspūdingas pasakojimas-ekskursija apie biblioteką, apie gatvę ir, žinoma, apie kadaise čia dirbusius ir gyvenusius žmones. Baiba susitiko su daugeliu jų, surinko nemažai įdomios, dokumentais ir tikrais žmonių istorijų faktais paremtos informacijos. O spragoms užpildyti pati sukūrė legendų.

Užtai šiandien jos pasakojimas ne vieną klausytoją nuneša į praeitį, į Jelgavos klestėjimo laikus, paskui veda per nelengvus karo, pokario metus ir ateina iki šių dienų. Ji virtuiziškai įpina populiaraus romano ištraukų ir klausytojus kviečia eiti tuo kuriamu keliu. Be abejo, būtina būti ir bibliotekoje, kartu įsivaizduoti, kaip šiose vietose gyveno žmonės.

Baibos pasakojimas, labai įtaigus, su įdomiais, net paslaptingais faktais, netikėtomis intrigomis, nuo pirmo sakinio iki paskutinės raidės pagauna ne vieno klausytojo dėmesį ir už kantrybę jam dovanoja neapsakomai įdomią ekskursiją po Jelgavos biblioteką.

Štai kodėl dabar turime tokį rezultatą – įkvėptos tų nepakartojamų istorijų, mūsų bibliotekos darbuotojos, laimėjusios iš Europos pasakotojų federacijos finansavimą projektui „Pasakojimo meistrystė Lietuvos bibliotekų auditorijoms“, Baibą pasikvietė į svečius ir pateikė jai 30 rūpimų klausimų. Atsakymai – šioje knygoje.

1 Skyrius

Kodėl pasakojimas?

Pradėdami kurti, atsakykite į klausimus:

1. Kodėl pasakojimas yra itin įtaigus metodas?
2. Kodėl žmonės mielai pasakoja ir klauso kitų sukurtų istorijų?
3. Kuo mums pasakojimas galėtų būti naudingas?

Iš pradžių keliaukime toli į praeitį. Pasak garsaus rašytojo, Oksfordo universiteto istorijos mokslų daktaro Yuval Noah Harari, geriausiai į mūsų klausimus atsako dvi viena kitai neprieštaraujančios frazės: „Šalia upės bastosi liūtas“ ir „Paskalų teorija“. Pirmoji teigia, kad prieš 70 000–30 000 m., keičiantis Homo sapiens veiklos pobūdžiui, įvyko kognityvinė revoliucija. Jos pasekmė – susiformavo kitokia mąstysena, atsirado nauji lingvistiniai bendravimo ir dalijimosi informacija įgūdžiai. Tuos pokyčius nulėmė atsitiktinė genų mutacija, Homo sapiens smegenyse pakeitusi neuronines jungtis. Ši mutacija suteikė gebėjimą informacija dalytis kitaip nei ja iki tol dalijosi kitos žmonių ar gyvūnų rūšys. Homo sapiens suformavo naują kalbos gebėjimą, kuris pasakojimą atitiko labiau negu ankstesnė raiška. Žmonės apie tykantį pavojų išmoko perspėti ne tik skirtingais garsais, bet ir, jungdami ribotą garsų ir ženklų skaičių, sukurti savitos prasmės sakinius.

„Paskalų teorija“, patvirtinta moksliniais tyrimais, teigia: kintant mūsų kalbai – tai būdas dalytis žiniomis, kas yra aplink mus – svarbiausia buvo perduoti informaciją ne apie liūtus, bet apie kitus žmones. Kalbos vystymąsi paskatino natūralus poreikis plepėti ir skleisti paskalas. Vyrams ir moterims buvo svarbu išgirsti, kas su kuo miega, kas ko jų būryje nekenčia, kas yra sąžiningas, o kas veltėdis ar apgavikas. Stebėdami nuolat besikeičiančius kelių dešimčių ar net šimtų vienos ar kitos grupės narių santykius, žmonės išmoko suvokti ir įsiminti daug informacijos. Turėdamos žinių apie patikimus ar nepatikimus asmenis, gentys pamažu didėjo ir, laikui bėgant,

galėjo artimiau bendrauti. Dėl šių priežasčių ir mums pasakoti istorijas yra tikrai įprasta.

Pasak mokslininkų, Homo sapiens kalba yra unikali. Ji leidžia pasiųsti žinią apie netoliese esančius pavojus ar kitus žmones. Antra, kas tikrai įdomu, kalbant pasakoma informacija ir apie tai, kas išvis neegzistuoja, ko niekas niekada nėra matęs, lytėjęs ar užuodęs.

Kartu su kognityvine revoliucija gimė legendos, mitai, dievai ir religijos. Žmonės susukdami „Atsargiai, artinasi liūtas!“ siekė perspėti apie pavojų. Kognityvinė revoliucija nulėmė Homo sapiens gebėjimą pasakyti, kad „Liūtas yra mus serginti dvasia“. Tad išskirtinė žmogaus savybė yra gebėjimas kalbėti apie fikcijas.

Mes niekada neįtikinsim beždžionės (jei ji mus ir suprastų) duoti bananą, pažadėdami, kad už tai daugybę bananų ji gaus po mirties, kai bus beždžionių rojuje. O žmogus sugeba mąstyti ir kalbėti apie tai, ko nėra matęs.

O žmogus sugeba mąstyti ir kalbėti apie tai, ko nėra matęs

Vadinasi, imlumas abstrakčioms idėjoms žmogui leido įsivaizduoti, ko nėra, ir apie tai mąstyti kolektyviai. Tad fiktyvios sukurtos istorijos, perduodamos iš lūpų į lūpas, suteikia puikių galimybių bendradarbiauti su kitais. Tą paliudija ir žinios apie buvusias civilizacijas, valstybių ar didžiųjų miestų kūrimosi faktai, o šiandien – internetas su el. paštu ir socialiniais tinklais. Tas leidžia sujungti protus ir veikti kartu su žmonėmis, kurių net niekada nematėme.

Gebėjimas įtaigiai kalbėti dviese ar viešai visada vertintas

Keičiantis laikams, žmonių gebėjimas pasakoti istorijas tapdavo vis svarbesnis. Geresnis pasakotojas įgaudavo daugiau galios. Žyniai, kūrę išgalvotas istorijas apie aukštesnių būtybių norus, garbinti beveik kaip patys dievai. Nuo dievų priklausė, ar visa gentis stos į mūšį, ar valdovas bus palaimintas. Būrio vadas, karius gebėjęs įkvėpti papasakota istorija apie dievų žadamą pergalę, mūšiuose nugalėdavo. Mąstytojas, įtaigiai perteikęs savas idėjas, tapdavo pranašu ar mokytoju. Išradingas pirklys, pirkėjams pasekęs istoriją apie jų išskirtinumą ir nepaprastumą, didžiulius turtus tikrai lengviau susikraudavo. Gebėjimas įtaigiai kalbėti dviese ar viešai visada vertintas. Toks asmuo tapdavo populiarius ir gerbiamas.

Geri oratoriaus gebėjimai branginti visais laikais. Tas padėjo iškilti pasaulio lyderiams, filosofų idėjoms, mitams ir religijoms. Oratorystė nuo pat antikos laikų buvo viena iš disciplinų, kurių mokyta tuometėse švietimo įstaigose. Kalbėjimasis ir pasakojimas žmones lydėjo vakarais sėdint prie laužo ar prie krosnies. Tą atsispindi prieš šimtmečius sektos istorijos.

Nuo lopšio girdėti pasakojimai lavino vaiko vaizduotę, mokė elgtis išmintingai, drašiai. Pasakoriai ir dainiai keliavo per miestus, sekė girdėtas istorijas, iš to užsidirbdavo ir savo istorijoms padėjo plisti. Vis dėlto pramonės revoliucija nulėmė, kad šiaurien daug kas dirba, sėdi biuruose ir tamsiais žiemos vakarais tikrai neseka pasakų. Atsiradus technologijoms, žmonės rado kitų būdų, kaip įveikti nuobodulį. Dėl to pasakojimo tradicija per laiką gerokai nunyko.

Ar mes tikrai galime?

Pasakojimas neatsiejamas nuo svarbiausių žmogaus savybių. Juk kalbėti – prigimtinė teisė, priklausanti visiems. Kad nėra vieno geriausio būdo pasakoti istorijas, ir yra įdomiausia dalis: viskas priklauso nuo atskiro kalbėtojo stiliaus, šnekos manieros, pomėgių, patirčių ir gebėjimo savo mintį perteikti klausytojui. Taip gimsta įvairūs pasakojimo stiliai.

Stebėti profesionalius pasakotojus, minias užburiančius savo istorijomis, tikrai įspūdinga. Bet tokiu atveju galima prarasti tikėjimą savimi ir norą pasakoti pabandyti pačiam. Gali būti, kad, stebėdami kitus, net nepagalvosime, kad ir mes savo bendruomenėje galim būti puikūs pasakotojai. Būgštauti nereikėtų.

Profesionalių pasakotojų netrūksta, tačiau mūsų darbas ir ši metodika gali užpildyti aktualią spragą – bibliotekininkams-pasakotojams ir jų istorijoms padėti atrasti mažesnes bendruomenes ir savus klausytojus. Sutikime – gyvuoti ir plisti kameriniams pasakojimams geresnės vietos už biblioteką nėra.

Bibliotekos yra tobula erdvė pokalbiams apie kultūrą. Jų lentynose apstu parašytų ir aprašytų istorijų, kurių netrūksta filmuose, čia daug ko galima išgirsti susitikus, kalbant, domintis vietos praeitimi ar genealogijos tyrimais. Darbuotojai čia mielai dalijasi aktualia informacija, atsiliepiamais apie knygas, negaili patarimų.

Gyvuoti ir plisti kameriniams pasakojimams geresnės vietos už biblioteką nėra

Geras pokalbis su skaitytojais – bibliotekos kokybės garantas. Bibliotekininkai yra patyrę pasakotojai. Jie renka ir kaupia informaciją, žino, ką reikia skaityti trečios klasės mokiniui, sukasi tarp projektų, biudžetų ir mokymų... Jie tikrai žino daug.

Daug kas miglotai įsivaizduoja bibliotekų darbą, veiklas ir paslaugas. Skaitytojus bibliotekininkai stengiasi kuo išsamiau informuoti, jiems patarti, padėti. Visada džiugu, jei ir žmogui būna įdomu sužinoti bibliotekos, jos aplinkos ar viso krašto istoriją. Svarbu pasistengti viską nenuobodžiai pateikti.

Solidžiai kultūrinei aplinkai kurti bibliotekininkai pasitelkia istorijas. Jie pagarbiai sutinka kiekvieną atėjusįjį. Ir visi kartu kuria savą istoriją, kad ir pačią trumpiausią. Taip sklinda gera žinia apie biblioteką, formuojasi teigiamas įvaizdis, tvirtėja ryšys su lankytojais.

Mūsų tikslas – paneigti nuomonę, kad bibliotekininkams gebėti pasakoti reikia išskirtinio talento. Pateikdami šią metodiką tikimės, kad tai bus gera paskata tokią veiklą pradėti drauge su bibliotekos lankytojais. Tad ir Jus kviečiame būti lyderiais ir neabejoti savimi! Tereikia tik šiek tiek darbo, pasiruošimo ir pasakojimo menas, bibliotekos lankytojų smalsios akys – Jūsų rankose. Jūs esate pasakotojai!

**Tad ir Jus
kviečiame būti
lyderiais ir neabe-
joti savimi!**

Ar lankytojams reikia mūsų istorijų?

Stanfordo verslo mokyklos profesorė Jenniferė Aaker atliko eksperimentą. Ji studentų paprašė parengti prezentacijas. Pusė studentų rėmė sausais faktais ir statistine informacija, kita pusė – istorijomis ir pasakojimais. Vėliau, apklausus studentus, ką įsiminė, paaiškėjo: pirmąją informaciją prisiminė vos 5 % klausytojų, o 63 % atminty išliko istorijos. Sunku patikėti, bet pasakojimo metodas informaciją prisiminti padeda 10 kartų geriau.

Istorijos leidžia įgyti praktinio gyvenimo įgūdžių ir tobulėti sprendžiant problemas. Jos didina mūsų empatiją ir padeda geriau suprasti kitus. J. Gottschallas, remdamasis neuropsichologijos tyrimu, atskleidė, kad ta pati smegenų sritis aktyvuojama, kai reaguojame į kitų emocijas taip, lyg jas patirtume patys. Įsijausdami į personažų bėdas, mokomės ir augame. Pasakojami siužetai subtiliai formuoja mūsų įsitikinimus, elgesį, keičia kultūrą ir istoriją, padeda tapti atsakingomis asmenybėmis.

Žmonės pasakoti istorijas pradėjo prieš dešimtis tūkstančių metų. Ir šiandien ne vienas tvirtai pasikliauja anuo laiku atsiradusių mitų apie daiktų ir pasaulio kilmę aiškinimu. Prisipažinkim – ir mes jaudinamės dėl išgalvotų situacijų, aprašytų romanuose, matomų scenose ar ekranuose, dėl tikrų ir sukurtų istorijų, kurias prisime name ir vis apie tai mąstome. Žinokime: net kūnui miegant, mūsų protas visą naktį budi – jis pasakoja istorijas.

Istorija bet kada gali mus priversti juoktis ar verksti, mylėti ar pykti, pakeisti savęs ir pasaulio suvokimą. Išgyvendami kartu su knyga, filmu ar daina, ten esančiam pasakojimui leidžiame pagauti ir mus. Taip pasakotojas į mus tarsi įsibrauna, kontroliuoja mūsų smegenis ir pavergia, kad pasipriešinti jau niekaip negalime.

Pastebėta, jog pasakotojai užsienio šalyse į rinką atėjo iš bibliotekų kasdienybės, kai knyga su joje užrašyta istorija neskaitoma, o pasakojama. Tas naudinga bibliotekoms. Juk pasakojimas – geras būdas bendrauti su auditorija ir sulaukti naujų lankytojų.

Taigi – pasakojimas svarbus, nes:

- didina bendruomenės narių empatiją
- stiprina bendruomeniškumą
- lavina mūsų vaizduotę
- suteikia jėgų ir noro tikėti savimi
- suteikia socializacijos ir savirealizacijos galimybių
- sukuria atvirumo erdvę ir intymumo pojūtį

Žmonės labai mėgsta pasakoti ir klausytis istorijų, kurios suteikia džiaugsmo, verčia pabėgti nuo gyvenimo rūpesčių, padeda atrasti problemų sprendimus. Istorijos yra tarsi socialiniai klizai, nes žmonės suburia pagal vertybes.

Ar tai gali būti puiki proga pokyčiams?

Bibliotekos išgyvena daug pokyčių, jose veiksmas vyksta nuolatos, ir to veiksmo vis daugėja. Užtai pasakojimas gali dar labiau praturtinti kasdienę veiklą, sustiprinti ryšį su skaitytojais ir biblioteką paversti jų dar labiau mėgstama vieta.

Sekamos istorijos keičia mūsų gyvenimą. Per savo patirtį tampame tokie, kokie esame. Pergalė, įveikus sunkumus, mūsų pasakojimams suteikia dramaturginę liniją. Įtaigūs kalbėtojai nevengia sunkiųjų savo istorijos dalių – jie sąmoningai priima kiekvieną etapą ir suvokia, kad tai yra galimybė keistis, augti ir stiprų prasmingą ryšį užmegzti su klausytojais.

Pvz., pasakodami apie bibliotekos istorijos skaudžius laikus, kalbėkim apie spaudos draudimo metais naikintas knygas, apie tai, kaip atskirų darbuotojų drąsa ateities kartoms išsaugojo milžiniškus spausdinto žodžio lobynus.

Garsiausi pasaulyje istorijų pasakotojai – nuo Aristotelio iki popiežiaus – vadovaujami trejeto taisykle: dramatos kompoziciją nulemia vieta, laikas ir veiksmas. Tie veiksmai gali būti įvairiausi.

Trejeta taisyklė padės suvokti, kad:

- pasakojamai istorijai suteikia aiškias ir paprastas dalis
- klausantysis geriau įsimins, jei girdės aiškias paprastas mintis
- istorijos negali būti be veiksmo

Svarbu, kad bibliotekoje klausytojai sužinotų ką nors naujo, šio to išmokyti, patobulintų įgūdžius, atsivestų naujų lankytojų, kurie norėtų daugiau skaityti, o išėję apie biblioteką paskleistų kuo geresnę žinią.

Biblioteka privalo pasakoti apie savo paslaugas, nes daugeliui lankytojų ji vis dar asocijuojasi tik su knygomis ir jų išdavimu. Žinodamas, kiek įdomių veiklų čia laukia, galbūt tikrai ne vienas noriau ir dažniau užsuktų.

Kaip galėtume sudominti auditoriją?

Paeksperimentuokime. Susipažinkime su informacija apie naminių gyvūnų draudimą, pateiktą dviem skirtingais būdais.

1 būdas. Statistikos informacija. Augintinių draudimo rinka

2018 m. pasaulinė gyvūnų draudimo rinkos dalis sudarė 5,7 mlrd. dolerių. Prognozuojama, kad 2025 m. ši rinkos dalis pasieks 10,2 mlrd. dolerių. Šunų draudimas sudaro didžiausią rinkos dalį ir atneša net 80,8 % pajamų. Šunų nelaimingų atsitikimų registravimo sistema rodo, kad per paskutinius penkerius metus ši rinka stabiliai išaugo 6,5 %. Veterinarijos klinikoje draudimas dažniausiai padengia apie 80 % išlaidų.

2 būdas. Informacija pasakojant. Apsaugome savo gyvūnus ir pinigines

Štai trisdešimtmetės Madison istorija. Moteris labai myli savo šuniuką, labradorą Larį. Dėl kasmetinių skiepų, profilaktinių vizitų pas veterinarą, kelių susikibimų su kitais šunimis parke šis Laris tapo gana prabangiu šuniuku. Tada Madison pradėjo svarstyti, ar verta įsigyti gyvūno draudimą, ir, jos nuostabai, sužinojo, kad tas rūpi ne jai vienai. Per paskutinius metus gyvūnų augintojai, kad apdraustų savo numylėtinius, išleido beveik 5 mlrd. dolerių, o iki 2025 m. išleis dvigubai – 10 mlrd. Daugiausia lėšų draudimas išmoka būtent tokiems nenuoramoms kaip Laris. Jų šeimnininkai, kaip ir Madison, gali gauti net 80 % kompensaciją. Tokia galimybė šuniukų šeimnininkus džiugina.

Taigi – kuri istorija įsiminė labiau? Manome, antroji, nes istorijų pasakojimo naudą patvirtina nemažai tyrimų. Pavyzdžiui, pasakojimo kūrimo ir istorijos svarbą gyvenime atskleidžia ir Robo Walkerio eksperimentas.

2009 m. žurnalistas R. Walkeris atliko eksperimentą, kad išsiaiškintų, ar istorijų pasakojimas (angl. *storytelling*) iš tikro yra galingiausias įrankis. Tuo tikslu iš „eBay“ užsisakė 200 daiktų maždaug po 1 dolerį. Paskui paskambinęs 200 autorių paprašė sukurti visų daiktų istorijas. Autoriai sutiko, ir taip gimė 200 istorijų apie tuos 200 daiktų, kurių bendra vertė 129 doleriai. Tada R. Walkeris daiktus su kiekvienu sukurta istorija įdėjo atgal į „eBay“ pardavimo platformą patikrinti, ar istorija daiktui pridės vertės.

Istorijų pasakojimo menas yra galingiausias įrankis idėjų kare

Vienas daiktas buvo 0,99 dolerio vertės arklio galvos skulptūrėlė. Su istorija šią figūrėlę pavyko parduoti už 62,95 dolerio. Taigi – vertė padidėjo 6 395 %. Ar manome, kad taip įvyko tik su šiuo vienu daiktu?

Ne. Nusipirkęs 200 daiktų R. Walkeris išleido 129 dolerius, tačiau, pridėjęs istorijas ir juos pardavęs, uždirbo 8 000 dolerių. Vadinasi, istorijos tikrai veikia mūsų vaizduotę. Istorijų žmonės geidžia ir už jas yra pasirengę mokėti.

Pokalbiai prie laužo prasidėjo galbūt prieš 400 000 metų, bet mūsų smegenys ilgisi istorijų šiandien. Žinoma, sąlygos pasikeitė. Pasikeitė ir priemonės. Piešinius ant olos pakeitė virtualūs produktai, kuriuos galim panaudoti pasakojimo menui skleisti. Tik nepakitęs liko mūsų noras girdėti įspūdingas istorijas. Perpratusieji pasakojimo meną turi nepaprastai didelės įtakos kitiems. Anot Prinstono universiteto neuromokslininko Uri Hassono, žmogus, mokantis įdomiai pasakoti, klausytojų galvose gali pasėti daug idėjų, netikėtų minčių ar emocijų. Istorijų pasakojimo menas yra galingiausias įrankis idėjų kare.

Pasakojimai – tai galimybė su kitais kalbėti apie literatūrą itin įdomiu būdu

Tame idėjų kare yra ir bibliotekos. Joms reikia būti konkurencinėje aplinkoje, ieškoti būdų, kad ateitų kuo daugiau lankytojų ir dėl to sukurti kuo daugiau patrauklių paslaugų. Ir šiuo atveju gali padėti pasakojimas – viena efektyviausių edukacinių priemonių, reikalaujančių mažiausiai išlaidų.

Pasakojimai – tai galimybė su kitais kalbėti apie literatūrą itin įdomiu būdu. Teisgirsta užsukusieji į biblioteką intriguojančių istorijų iš klasikinių knygų kolekcijų, tesužino ką nors netikėto iš fantastikos ar mokslinės literatūros! Tegul mintyse klausytojas eina herojų nuotykių keliais!

Antai pasakojant istoriją apie mokykloje gautą prastą pažymį, galima pristatyti dalykinės literatūros fondo dalį. Istorija apie jūsų pianistės mamos pasirodymą gali anonsuoti puikią meno leidinių kolekciją, pateikti talentingų menininkų biografijas, kuriose yra ir nesėkmių istorijų. Ne vieną papasakotos vietinės legendos sudomins ir fantastikos knygomis. Juk čia viskas tinka!

Patraukliais pasakojimais besidalijantis bibliotekininkas lankytoji visada tampa mielas ir patikimas. Su juo lankytojas, kai ieško informacijos ir pritrūksta šiek tiek pagalbos, jaučiasi drąsesnis.

Danas Fossleris, Kalifornijos vidurinės mokyklos muzikos mokytojas pirmą kartą mokiniams papasakojo apie kompozitorių Vivaldį. Ir pats nustebo, kai jie Vivaldžio kūrinį išmoko greitai. Paklausti, kodėl taip nutiko, atsakė – Vivaldis buvo labai šaunus.

Trumpai tariant, pasakodamas mokytojas Vivaldį pristatė kaip realią ir įdomią asmenybę. Mokiniai, išklausę tokią istoriją, susidomėjo ir skolinosi iš bibliotekos knygas, kad sužinotų daugiau. Vėliau, bibliotekininkai, remdamiesi šiuo pavyzdžiu, rinko įdomius faktus apie žymius žmones – taip siekė sudominti, kad būtų kuo daugiau skaitoma.

Sudominti bibliotekos skaitytoją galima bet kokia tema.

Daug pranešėjų, norinčių ką nors perduoti auditorijai, ko nors išmokyti, dalį kalbos skiria faktams, skaičiams ir duomenims – tam, kas, jų nuomone, sulauks klausytojų dėmesio. Tik retai susimąsto, kaip žmones jaudina istorijos. O labiausiai įkvepiantys mokytojai pasaulyje elgiasi priešingai: 65 ar daugiau procentų savo kalbos turinio skiria istorijoms, mokančioms pasitikėti. Taip atsiranda artėsnis emocinis ryšys. Šiuo atveju svarbu žinoti, kad kitus išmokyti galima tik sukūrus tokį ryšį.

Tikėtina, kad daugiau žinodami apie biblioteką, pažindami joje dirbančiuosius, vis išgirdami apie vietos įžymybes, kurių istorinį palikimą biblioteka saugo, ir pan., žmonės noriau čia lankysis, ir biblioteka taps įdomesnė, sava miela vieta laisvalaikui. Tai bus trečioji erdvė po darbo ir namų.

Kaip lavinti vaizduotę?

Ir dar žinotina, kad ne visiems statistinė informacija ar spausdintas žodis yra pati priminiausia forma. Kai kas geriau įsimena tą, kas pasakojama. Ir nenuostabu. Mokslininkai teigia, kad esam Homo narratus, su pasakojimu susidūrę gerokai anksčiau nei su rašytinėmis istorijomis. Tad esam linkę labiau įsiminti pasakojimą ir jį per-

teikiančiojo intonaciją. Tą patvirtina ir ilgamečiai bibliotekų darbuotojai – jie mato lankytojus, kurie, ir po metų susitikę, geba tiksliai atpasakoti, ką sužinojo būdami renginyje ar nugirdo iš tėvų ar senelių.

Pasakojimo menas – puiki edukacinė pamoka, skatinanti vaikų vaizduotę. Tu tik pasakoji, o vaikai mintyse kuriasi vaizdinius ir asociacijas, gerina socialinius įgūdžius, kalbą, lavina vaizduotę... Tai begalinį malonumą teikiantis procesas.

**Pasakojimo
menas – puiki
edukacinė pamoka,
skatinanti vaikų
vaizduotę**

2004 m. kanadiečių paviešintas tyrimas pateikia išvadą, kad, priešmokyklinio amžiaus vaikams susipažinus su pasakojimu ir jiems leidus spontaniškai kurti, pagerėjo matematiniai gebėjimai. Tyrimas pateikia ir žinių apie pasakojimo formuojamus įpročius ir loginio bei kritinio mąstymo lavinimą. Kuriant istorijų struktūrą, dar ankstyvame amžiuje sudaromos sąlygos geriau pažinti ir interpretuoti aplink esantį pasaulį.

Kendallas Havenas atliko eksperimentą, kai per 6 pasirodymus 1090 mokinių vieną istoriją papasakojo, o kitą perskaitė. Istorijos buvo panašios. Jas išklaušę vaikai turėjo grįžti į klasę ir be jokių papildomų diskusijų nupiešti įsimintiniausią. Apie 80 % mokinių pavaizdavo tą, kuri buvo papasakota.

Kai skaitoma paveikslėlių knyga, vaikai prašo paveikslėlį parodyti, kai pasakojama istorija, paveikslėlių nereikia – tada vaizdai kuriami mintyse. Neurologai sako: mūsų atmintis priklauso nuo kuriamų detalių intensyvumo kam nors atsitikus, ir kuo daugiau būna pateiktų detalių, tuo geriau tą įvykį įsimename. Klausantis istorijos, kuriamos daugiasensorinės detalės, tokiu atveju gimsta ir prisiminimai. O jeigu dar pasakojant sudominami ir patys klausytojai – argi neprisiminsi istorijos, kurioje pats dalyvavai?

Pasakojimo menas sujungia kalbos, tembro, judesių ir gestų elementus ir įvairioms amžiaus grupėms padeda atskleisti kylančius vaizdinius. Nors tradiciškai pasakojimas bibliotekose prasidėjo dirbant su vaikais, tačiau jis gana smagus ir vyresniems.

Istorijos formuoja mūsų charakterį ir kultūrinį tapatumą. Jos skatina įgyvendinti svajones ir ambicijas, formuoja įsitikinimus. Pasakojimas mums padeda tapti šviešiais žmonėmis. Įvairios istorijos leidžia matyti ir justti pokyčius, lavina vaizduotę.

Žmonės visais laikais rūpinosi ateitimi, bijojo laukiančių netikėtumų, bet noras ieškoti ko naujo vis tiek išliko. Geras pasakotojas visada pateikia netikėtų įspūdžių, kurie klausytoją patraukia, prikausto jo dėmesį. Tie, kas bandė atskleisti pasakojimo

**Istorijos
formuoja mūsų
charakterį ir
kultūrinį tapa-
tumą**

paslaptis, jau seniai žinojo pokyčių baimės reikšmę vaizduotei lavinti. Pokyčiai – itin veiksminga smalsumo pažadinimo technika. Kurdami istorijas, pasakotojai sujudina smalsumą.

**Norėdamas suaktyvinti vaizduotę:
(pagal prof. Georgą Loewensteiną)**

- pateik klausimą ar dëlionę
- numatyk įvykių seką su netikėta pabaiga
- pažadink norą ieškoti atsakymo
- žinok, ko kitas nežino

Pasakojimo teorijos suvokimas – tai paslapčių dėžutės atidarymas. Paslaptis yra vaizduotės katalizatorius, kuris bibliotekos lankytojams padeda suvokti aplinkinį pasaulį ir perteikti aktualią informaciją.

Be to, kuriant pasakojimus ir siekiant lavinti vaizduotę, naudinga turėti vaizdinių priemonių. Molekulinės biologijos specialistas Johnas Medina knygoje „Brain Rules“ teigia: vizualiai pateikta informacija yra stipriausias emocinis užtaisas. Jeigu ji dar puikiai dera su istorija – ir turimas geriausias metodas smegenims pasakyti: „Šitą reikia prisiminti.“

Johnas Medina sako: žmogus po trijų dienų prisimena tik 10 % išgirstos informacijos, bet jeigu šalia informacijos mato paveikslėlį ar kitokį vizualų vaizdą, informaciją prisimena 65 % greičiau. Vadinasi, nors pasakojimas paveikus vaizduotei lavinti, įsiminti istoriją vizualios priemonės padeda dar lengviau ir įtvirtina ilgesniam laikui.

Neabejotina, ir šiandien girdimos istorijos veikia mūsų sąmonę

Bibliotekininkas daugiausia dirba su informacijos srautu ir ja dalydamasis sėkmingai gali sukurti vaizduotę žadinančių ir pamokančių istorijų. Svarbu siekti, kad iš bibliotekos lankytojas išsineštų kuo daugiau informacijos ir išgirstos įdomios istorijos jį skatintų į čia sugrįžti dar ir dar kartą.

Apkalbos, matytų vaizdinių atpasakojimai ir istorijų klausymasis turėjo įtakos, kad mes išlikome. Neabejotina, ir šiandien girdimos istorijos veikia mūsų sąmonę. Sugebėjimas kurti fikcijas pasakojamas istorijas tik pagražina.

Liežuvauti ir klausytis istorijų mums įprasta – dažnai net patys nesusimąstome, kad jau esam pasakotojai. Galbūt ne kasdien apkalbame kitus žmones (kuo tikrai būtų sunku patikėti), bet pasakojame, ką matėme, kai buvome kine ar žiūrėjome televizorių, dalijamės savo džiaugsmiais apie kelionę, skaitytą knygą, pagamintą patiekalą ar vaizdo žaidimą. Tokiu būdu visi, ypač bibliotekininkai, ir esame pasakotojai, turintys ką perduoti savo lankytojams.

Tiesa, dažnai nesusimąstome, kaip savo istoriją galėtume padaryti dar įdomesnę. Dėl to šioje metodinėje priemonėje pateikiame patarimų, kurie padės kurti tikrai sudominančias istorijas ir jas pritaikyti būnant ekskursijose, vedant edukacijas ar dalyvaujant kitose bibliotekininkų organizuojamose veiklose.

Artimiausią dešimtmetį gebėjimas įtikinamai pasakoti istorijas bus itin svarbus. Ne vienam jis padės įgyvendinti svajones. Per ateinančius 10 metų įvyks didžiulis žmonijos pažangos šuolis, todėl istorija, kurią pasakosite sau ir kitiems, tikrai atvers naujų galimybių. Tereikia tik jų norėti ir ieškoti.

Kuo skiriasi skaitymas ir pasakojimas?

Žinoma, istorijas galima ne tik pasakoti, bet ir skaityti. To daugelis mūsų mokėmės ir tikrai turime įgūdžių. Skaityti pasirinktas istorijas lengviau ir paprasčiau nei jas mokytiis atmintinai.

Vis dėlto ir pasakojimas turi savų pranašumų. Pripažinkime: nuostabos ar magijos kupinos istorijos klausytoją tikrai daug greičiau paveiks ir sužavės. Pasakojimas – patrauklus būdas dalytis mus sudominusiomis istorijomis.

Bet kuriuo atveju – ar istoriją reikėtų skaityti, ar geriau pasakoti – priklauso nuo įvairių aplinkybių ir konkrečios situacijos. Daugiau pasakojant, sėkmingiau sukuriamos sąlygos, kad būtų patogiau pasakoti, o ne skaityti.

Bibliotekininkai, ypač dirbantieji su vaikais ir jaunimu, įpratę skaityti garsiai. Jie gerai jaučia skirtumą tarp skaitymo ir klausymosi, kai pasakojama istorija. Tačiau visada galima pastebėti subtilių skirtumų tarp skaitomos ir pasakojamos istorijos klausymųsi.

Knygoje užrašyta istorija atsiduria tarp skaitytojo ir klausytojo. Jį skaitomi vaizdiniai veikia labiau, nes supranta, kad girdi jau užrašytus ir į tekstą sudėliotus žodžius.

Knygos skaitymas:	Pasakojimas – tai:
<ul style="list-style-type: none"> • riboja skaitančiojo gestus ir judesius • išsaugo tikslūs autoriaus žodžius • klausytojams tekstą leidžia geriau pajusti • iliustracijos tekstą padeda geriau suvokti • nereikalauja, kad skaitytojas istoriją mokėtų 	<ul style="list-style-type: none"> • veiksmo vieta, kur kas nors atsitinka • įdomaus, įtikinamo veikėjo kūrimas • netikėtas įvykis ir veikėjo nuotykis • kvietimas su veikėju susitapatinti • galimybė atpažinti save

Perėjus nuo skaitymo prie pasakojimo įvyksta pokytis. Kitokie tampa ir klausytojų lūkesčiai. Kai sekame pasakas ar pasakojame istorijas, matome, kad jos klausytojams yra įdomesnės ir patrauklesnės. Gyvas pasakojimas duoda gerokai daugiau nei galime įsivaizduoti.

Įdomus, stiprus, išskirtinis veikėjas yra pasakojimo sėkmės raktas. Tvirti veikėjo įsitikinimai ir atkakliai ginama nuomonė kursto konfliktą ir tampa pasakojimo varomąja jėga.

Pasakoti nelengva, tam reikia įdirbio. Vieni pasakotojai turi įgimtų savybių ir jomis geba pasinaudoti, kad pasirinktą istoriją perteiktų kuo įtaigiau, kiti, jei tik nori, išmoksta. Tačiau geru pasakotoju per minutę netampama.

**Įdomus,
stiprus, išskirti-
nis veikėjas yra pa-
sakojimo sėkmės
raktas**

Kokios gali būti pasakojimų rūšys?

Pasakojimų lygiai yra keli, tad verta su jais susipažinti. Pasakotoja Daiva Ivanauskaitė teigia, jog tradiciškai, pasakojant tautosakos kūrinius, daugiausia dėmesio skiriama tarmės ir siužeto autentikai ir veiksmo vietos savitumui išryškinti. Dažnai pasakotojas savęs nelaiko ypatingu kūrėju ar menininku, labiau įsivaizduoja esąs edukatorius, išminčius ar kaimo bendruomenės juokdarys.

Šiuolaikinis pasakojimas – tai tekstas, kuriame dera viskas

Šiuolaikinis pasakojimas – tai tekstas, kuriame dera viskas. Kartais pradėdame nuo asmeninės patirties ir pasakojame autentiškai. Pavyzdžiui, senas miestietis galbūt pasirinktą istoriją seks sava, jam būdinga kalbėseną su šiuolaikiniu žargonu, gal kai ką ir perkurs ar pats prikurs. Juk neretai pasakotojas save suvokia kaip kuriantį menininką. Pasakoti tinka apie viską – apie šeimos, giminės, miestelio, tikro istorinio asmens nuotykius, galima prisiminti grožinį tekstą, ką nors iš tautosakos ar mito.

- A. Ramusis, arba močiutės, stilius.** Žmogus sėdi, netgi ką nors dirba ir seka pasaką. Balsas gali būti ramus, bet intriguojantis, sudominantis, ką nors įkūnijantis.
- B. Erdvės kūrimo, arba paveiklo piešimo, stilius.** Pasakotojas rankomis ir kūnu kuria pasakos erdvę. Pvz., sako: staiga atskrido trys paukščiai, apsuko tris ratus aplink obelį ir nutūpė ant aukščiausios šakos. Ir tarsi piešiant parodoma kryptis, kur yra medžio erdvė, kur paukščiai nutūpė. Tokiu atveju visas kūnas ir rankos nutapo erdvę. Sakant, kad vakaruose jau leidosi saulė, kai tolumoje pasirodė mažytė figūra, rankomis kuriamas vaizdinys, kur yra tie vakarai, iš kur ir kokio didumo ta figūra ateina. Kalba taip, lyg ją matytų artėjant, dirba visas kūnas ar tik rankos, kitąkart ir pirštai.

UDK: 398. Savo istorijoms idėjų iš šių knygų tikrai pasirinksi... Nuotr. Domyko Garbausko

C. Charakterių kūrimas. Šiuo atveju pasakotojas tampa vienu ar kitu veikėju, perteikia jo aplinką, kurioje yra, pavyzdžiui, vaizduoja tamsią audringą naktį, naudoja daug garso efektų ir pan. Paprastai pasakotojas padeda atskirti veikėjus, pajusti jų individualizuotus charakterius. Pasakojimas tampa emocionalus ir itin paveikus. Šis stiliaus tipas itin patinka aktoriams, kurie ką nors pasakoja vaikams. Aktorius-pasakotojas šiuo atveju kalba savo vardu, kartais, lyg žaisdamas, įsijaučia į veikėjo būseną, po to vėl tampa savimi.

Pasakojimai pagal ryšį su auditorija gali būti:

- 1. Miniatiūriniai, kai reikalinga vieta ir tik reaguojantys klausytojai.**
- 2. Intriguojantys, kai žiūrovai yra aktyvūs proceso dalyviai: jie dainuoja, juda, kalba, emociškai reaguoja į tai, ką girdi ir mato, vienas su kitu varžosi, pataria, mena mįsles, sprendžia galvosūkius ar įkūnija kokį veikėją.**

Kas yra neformalusis pasakotojas?

Pirmasis lygmuo arba neformalusis pasakotojas. Šiuo atveju kalba eina apie įprastą gyvenimo kasdienybę. Joje telpa nesurepetuotas mūsų bendravimas, kartais suplanuotas, bet dažniau spontaniškas, interaktyvus.

Istorijos, pasakojamos prie šeimos pietų stalo, stovint prekybos centre eilėje prie kasų, susitikus su draugais ar kolegomis – visa tai yra laikas, kai mes įsikūnijame į neformaliųjų pasakotojų vaidmenis.

Tokiais atvejais tekstas neplanuojamas ir netvarkomas, kalbėjimo maniera laisva, nesurepetuota, balso tembras natūralus, įprastas. Istorijos visiškai naujos: tos dienos įvykis, šeimos situacija, darbo aplinkos įspūdžiai ir pan. Jos keliauja iš lūpų į lūpas, jas galima keisti, papildyti.

Kas yra bendruomenės pasakotojas?

Šis pasakotojas veikia profesionalioje aplinkoje. Tai biblioteka, klasė ar specialiai įrengta pasakų vieta. Seniau pasakotojas perteikdavo išminties ir paveldo istorijas, sekamos pasakos atspindėjo vyraujančias vertybes, naujiems klausytojams suteikdavo svarbios informacijos, kuri juos ugdė ir mokė elgesio taisyklių.

Suaugusieji girdėjo pasakojimus, šlovinančius narsią bendruomenės praeitį. Prisimenant ir kartojant tokias istorijas, svarbu laikytis tradicijos, tęstinumo ir būtinai klausytoją stengtis sudominti. To šiuolaikiniams bibliotekų lankytojams – vaikams ar suaugusiems – labai reikia. Girdimi pasakojimai užpildo žmogaus sielos tuštumą, išlaisvina vaizduotę.

Pasakojant bendruomenei, nereikia vaidinti, svarbu dalytis žinoma ar girdėta istorija. Stilių pasakotojas kuria pats. Nesvarbu, kokį – dramatišką, ramų, o gal intymų.

Girdimi pasakojimai užpildo žmogaus sielos tuštumą, išlaisvina vaizduotę

Sekamos pasakos ir istorijos:

- suartina šeimą ar bendruomenę
- atsiranda intymus, nuoširdus ryšys
- ugdo gebėjimą klausyti ir išgirsti
- pažadina nuostabos jausmą
- formuoja identitetą
- įkvepia dalytis savomis, šeimos ir giminės istorijomis
- skatina kurti, pasakoti ir užrašyti savo istorijas
- ugdo norą skaityti
- padeda atrasti ir išgirsti savo balsą, savo istoriją
- plečia vaizduotę, ugdo atkaklumą gyvenimo iššūkiams spręsti
- skatina siekti tikslo
- padeda pamatyti ir suvokti pasaulio įvairovę, ugdo empatiją
- suteikia žinių apie save ir gyvenimą
- padeda daug ką suprasti, pamatyti prasmę
- ugdo vertybes, padeda elgtis humaniškai
- nuteikia pozityviems pokyčiams
- leidžia į save ir gyvenimą pažiūrėti žaismingai
- stiprina emocinį intelektą, gerina psichinę ir dvasinę savijautą

Kas yra profesionalusis pasakotojas?

Profesionaliam pasakotojui svarbu, kad būtų:

- adresatas – didelė auditorija
- veiksmo vieta – scena
- renginys turėtų pavadinimą
- galimybė keliauti, būti čia ir dabar

Šiuo atveju žiūrovai ir klausytojai tikisi išvysti dailų, patrauklų, gerai pasiruošusį, taisyklingai kalbantį menininką. Susitikimas su profesionaliu pasakotoju – tikra šventinė puota, ne kasdien pasiekiamas skanėstas.

Kasdieniams pasakojimams skleisti, be abejo, svarbiausias yra bibliotekininkas. Jis sėkmingai gali aktualizuoti visus tris pasakojimo lygmenis. Svarbu norėti būti dražiams ir kuo plačiau skleisti informaciją.

Kaip užduoti teisingus klausimus?

Pasakojimas taisyklių neturi: tai natūralus kalbėjimo procesas, ne naujas išmokstamas metodas. Dėl to ir pasakotojas tikrai gali įprastų taisyklių nesilaikyti.

Ruošiantis pasakoti kyla klausimų:

- Ar istoriją pasakoti pažodžiui?
- Ar pasakojant naudoti rankų gestus?
- Ar reikia judėti, ar stovėti vietoje?
- Ar žaisti balso intonacija?
- Pirmuoju ar trečiuoju asmeniu kalbėti?
- Ar istorijas būtina pasakoti nuosekliai?
- Ar verta naudoti kostiumus?

Mokslininkai sako: mes visi nuo trejų metų kasdien pasakojame savo istorijas...

Kai mūsų istorijos klauso šeimos nariai ar draugai, apie taisykles negalvokime – svarbu pasakoti, ir visada pasiseks. Vis dėlto keletas patarimų gali praversti.

Klausimai „Ar pasakoji istorijas?“, „Ar kvėpuoji?“ jokios vertės neturi. Geresnis klausimas būtų: „Ar gerai pasakojame savo istorijas?“

Daugelis tikrai atsimena kokį nors darbo vakarėlį ar giminių susitikimą, kai teko klausyti dėdės Kazio nesibaigiančios istorijos apie žvejybą. O gal ir patys pasakojome istoriją, kurią pradėjome, tik nelabai žinojome, kaip pabaigti, nes per daug nuėjome į detales. Neabejotina, visi esam sėkmingai papasakoję ir tokių istorijų, kai kiti klausė net sulaukę kvėpavimą. O kaip pavyko to pasiekti?

Pradedant mokytis istorijų pasakojimo meno, kad unikaliomis idėjomis būtų sužavėta auditorija, svarbu išsiaiškinti, ką apie pasakotoją turi žinoti kiti. Pirmiausia reikia sau atsakyti: kas mane skatina kažką daryti, eiti į žmones?

Nuogi faktai niekada neįkvepia, bet vienos ar kitos istorijos emocija faktams suteikia sielą. Faktus beriantis bibliotekininkas nepavergia nei širdies, nei proto – tą padaro girdima istorija. Įdomūs faktai istoriją tik papildo. Bet tą daryti verta!

Geri pasakotojai visada kupini įkvėpimo. Jie aiškiai suvokia, kas juos motyvuoja, kokia aistra veda pirmyn, ir šia aistra entuziastingai dalijasi su klausytojais. Visada svarbu savęs paklausti: kas verčia mano širdį dainuoti? Atsakę pamatysime, kad ir turime puikius pamatus nuostabioms istorijoms.

**Visada
svarbu savęs
paklausti: kas
verčia mano širdį
dainuoti?**

Kaip tinkamai viską daryti?

Kai žiūrime į profesionalų pasakotoją, pirma aplankiusi mintis būna: kiekvienas judesys, pauzė, žodis, intonacija taip tobulai suderinti – va kaip turi atrodyti pasakotojas! Tikrai ne! Jeigu tas pats pasakotojas būtų pastatytas prieš pirmokus ir istoriją pasakotų kaip suaugusiesiems, tikrai neatrodytų tobulai.

Prisimintina: visada svarbiausia pagrindinė istorijos mintis, o ne tikslūs žodžiai. Geras pasakotojas nepasakoja visos istorijos, tik ją pateikia dalimis. Ir taip, kad apibendrinamuosius atsakymus sau rastų pats klausytojas.

Visada verta atlikti užduotis, leisti klausytojams kažką išbandyti, pajauti. Pateikime pagrindinius istorijos akcentus, o raktinius žodžius mintyse tedėlioja patys.

Pagrindinė istorijos mintis – tai svarbiausi įvykiai, veikėjai ir jų tikslai, kliūtys tikslui pasiekti ar nuotaikos.

Pasakodami įtaigos pasieksime, jei:

- išryškinsime pagrindinius veikėjus ir įvykius
- istorijos dalis jungsime į visumą
- kalbėsime laisvai ir nenuobodžiai

Klausytojas visada mato, kai pasakojama nuoširdžiai. Jam patinka sudominanti istorija, vedanti į naują nepažįstamą pasaulį. Klausytojas nenori žinoti kiekvienos smulkmenos, jam rūpi, kad vaizdai būtų sudėlioti į vientisą pasakojimą, kad savo mintyse galėtų leistis į kelionę.

Kaip pasakoti savo istoriją?

Kai kasdienėje aplinkoje sklinda anekdotai, patirti nuotykių, apie struktūrą negalvojame. Pavyzdžiui, jei reikėtų užrašyti, kaip užsirišti batraištį, surašyti visus pirštų judesius būtų gana keblu: tą padarom tarsi nejučia. Panašiai ir su pasakojimu.

**Geriausia
vidinė atrama
pasakojant –
mūsų vaizduotė**

Jei norime sugrįžti į gerokai ankstesnį įvykį, dažniausiai prisimename garsus, kvapus, pojūčius ar skonį ir tą, kaip šie pojūčiai privertė jaustis. Taip veikia mūsų atmintis. Tad savo istorijas ir galime pasakoti, kaip jas prisimename. Nieko iš anksto nerepetavę.

Tas istorijas, kuriomis dalijamasi smagiai leidžiant laiką su draugais, lengvai galime perkelti į darbą bibliotekoje.

Pasakojant svarbu:

- akių kontaktas
- kūno kalba
- mintys ir jausmai
- nuoširdumas

Blogas pasakojimas bus, jei:

- kalbėsime vienodai, be intonacijos
- žersime tik sausų faktų ir skaičių virtinę
- nesudominsime auditorijos
- neužduosime klausimų
- rodysime, kad esam visažiniai
- negerbsime klausytojų

Europos pasakotojų federacija dalijasi atliktu tyrimu apie gebėjimus pasakoti. Išryškėjo kelios pasakotojų grupės. Susipažinkime su jomis.

Tyrėjas

- smalsus, viskuo domisi
- ieško ir randa apie ką pasakoti
- tiria istorijas ir pasakojimus
- išbando naujus metodus
- stebi ir analizuoja kitų darbą
- mąsto apie savo darbą, siekia tobulėti

Amatininkas

- turi savo darbo metodą ir požiūrį
- rekonstruoja ir pritaiko istorijos medžiagą
- kontroliuoja savo kūną ir balsą
- meistriškai naudojami istorija ir kalba
- perpranta žodinio pasakojimo būdus

Menininkas

- drąsiai eksperimentuoja
- kuria, nes jaučia vidinį polėkį
- save originaliai išreiškia

Atlikėjas

- bendrauja su auditorija ir ją išjudina
- tiki savimi ir daro, ką sumanęs
- turi savo repertuarą
- sukuria pasirodymus
- pasiruošia ir sutelkia dėmesį
- puikiai susitvarko su techninėmis sąlygomis, erdve ir laiku
- turi ryšį su istorija ir auditorija

Taikytojas

- apibrėžia tikslines grupes, poreikius ir tikslus
- kuria ir vykdo projektus
- meistriškai pritaiko pasakojimo metodus
- palaiko grupės dinamiką ir procesus
- įvertina projekto rezultatus
- žino, kad pasakojimas – tai priemonė kitiems tikslams siekti

Mokytojas

- turi kompetencijų
- inicijuoja išbandyti ką naujo
- moko ir perduoda žinias

Tradicijos nešėjas

- tęsia žodinę kultūros tradiciją
- išlaiko gyvą, perduoda kitiems
- gerbia praeitį, eina į ateitį

Antrepreneris

- viešina savo veiklą
- ją būtinai plečia

Kaip pradėti?

Ruošdamiesi pasakoti istorijas, pirmiausia sudarykime sąrašą (jų gali būti 20–30) ir žemėlapi. Mūsų tikslas – gerai pasiruošti ir prisijaukinti pasirinktą tekstą. Jam pagyventi prisiminkim savų gyvenimo patirčių. Tada, kaskart pasakodami, vis ką nors pridėkime. Būtinai stebėkime, kaip į tai reaguoja auditorija. Pasakojimas visada kupinas asociacijų.

Įtaigioms istorijoms pasakoti padeda vaizdai, tikri ar parinkti per analogijas. Visada praverčia vaizdinės detalės, suteikiančios patrauklumo, gyvumo. Tegu tai tampa galimybe ne tik išgirsti, bet ir pamatyti, pajausi pasakotojo sukurtą istoriją.

Kaip pasirinkti istorijas?

Pasakoti galima istorijas, legendas, pasakas, mitus, biografijas, panaudoti poezijos ar muzikos kūriniai. Kai skaitome tą, kas mus sujaudina, jau ir yra istorija, kuri tinka pasakoti. Prisiminkime – auditorija visada pajaus įtaigiai perduotą emociją.

Patarimas. Verta rinktis tokią istoriją, kurią bus sunku pamiršti, kuri su intriga. Tinka įvairūs žanrai, svarbu atrasti sau tinkamą. Rinkinių su tekstais ar rekomendacijų, kaip pasakoti, tikrai yra. Vis dėlto nepamirškime, kad paties pasakotojo atrasta ir gerai papasakota dar negirdėta istorija yra kur kas įdomesnė. Bet neignorukime ir rekomendacijų.

Struktūriniai istorijų elementai:

1. **Pasakojimas** (angl. *narrative*) – istorija, nuosekliai atspindinti per tam tikrą laiką nutikusią įvykių grandinę.
2. **Tema** (angl. *theme*) palaiko pasakojimą.
3. **Siužetas** (angl. *plot*) – tam tikrais ryšiais susietų įvykių visuma su pasirinktu kontekstu.
4. **Išaiškinimas** (angl. *exposition*) – papildoma informacija, kuri suteikia žinių apie istorijos aplinkybes. Daugiausia dėmesio skiriama detalėms, turinčioms įtakos visai istorijai.
5. **Pagrindinis veikėjas** (angl. *protagonist*) – nebūtinai žmogus, bet įkūnytas taip, kad būtų su savo mintimis ir jausmais.
6. **Antiherojus** (angl. *antagonist*) – istorijos blogietis, nebūtinai žmogus.
7. **Motyvas** (angl. *motive*) – istorijos siekiamybė, kurios nori pagrindinis veikėjas, bet trukdo varžovas. Tai visos istorijos variklis.
8. **Kylantis veiksmas** (angl. *rising action*) – įvykių seka į kulminaciją.
9. **Kulminacijos taškas** (angl. *climax*) – svarbiausias istorijos momentas, paskutinis įvykis, kuris nutinka iki kito istorijos elemento – sprendimo.
10. **Sprendimas** (angl. *resolution*) – tai rezultatas, kaip pagrindinis veikėjas randa išeitį iš problemos.
11. **Sukta pabaiga** (angl. *twist ending*) – situacija, kai pateikiama kas įsimintino. Galima skirtingus elementus sujungti į visumą ar auditorijai nustebinti ieškoti kitų būdų.

Pasakojamos istorijos dalys – išskirtinė vieta, unikalus, vardu vadinamas veikėjas (juo gali būti pats pasakotojas), problema, sprendimas. Įdomiai istorijai svarbu joje ryškėjantis konfliktas, problema. Paprastai pateikus kontekstą, susipažįstama su visa informacija, tada einama prie sprendimo būdo. Pirmose trijose dalyse (vieta, veikėjas, problema) atsakoma į klausimus „Kas?“, „Kodėl?“, paskutinėje (sprendimas) – į klausimą „Kaip?“

Ko ieškoti istorijoje?

Norint surasti tinkamą istoriją, pritaikyti ją pasakojimui ir įdomiai perteikti, galima remtis senovės graikų filosofo Aristotelio aprašyta struktūra, kurią sudaro penki elementai:

1. **Veikėjai.** Istorijos visada turi veikėjus, ir veiksmas vyksta aplink juos. Klausytojai turi suprasti, koks veikėjo vaidmuo istorijoje.
2. **Tikslas.** Veikėjai dalyvauja istorijose ne be priežasties. Tikslas jiems svarbus ir pasakojant atsakoma į klausimą „Kodėl?“. Istorija baigiasi pasiekus tikslą.
3. **Konfliktas ar problema.** Siekiant tikslo, tenka įveikti ne tik fizines, bet ir psichologines problemas. Įtampą sukuria ne veiksmas, bet žinojimas, kas galėtų nutikti.
4. **Kulminacija (sprendimas).** Neturėtų būti lengva. Kuo daugiau pastangų reikia tikslui siekti, tuo labiau istorija „užkabina“. Klausytojams svarbu nuoseklumas, logiškas sprendimas.
5. **Detalės.** Jos padeda vaizduotei sukurti vaizdus, jais sekti. Jiems sustiprinti galima naudoti spalvas, kvapus, remtis savo pojūčiais.

Tradicinės istorijos skleidžia vertybes, formuoja įsitikinimus, perduoda patirtį

Tradicinės istorijos skleidžia vertybes, formuoja įsitikinimus, perduoda patirtį. Jos skatina empatiją, išskiria geriausias ir blogiausias žmonių savybes. Praeities patirti mi paremtos istorijos moko galimų ateities scenarijų.

Kaip išmokti pasakoti istoriją?

Didieji pasakotojai ir lyderiai beveik visada kalba paprastai. Istorijos gali informuoti ir nukelti į praeitį, įkvepia imtis veiksmų ir kurti pokyčius mūsų aplinkoje ar už jos ribų. Pasakotojai klausytojų širdis patraukia aiškiais paprastais žodžiais, sakomų minčių neperkrauna skaičiais, datomis, terminais. Vaizdas, filmuota medžiaga taip pat tampa svarbia pasakojimo dalimi. Įtaigūs oratoriai visada maloniai atrodo, draugiškai kalba ir klausytojui padeda jausti, tarsi šnekučiuotųsi tik dviese, akis į akį.

Istorijas įsiminti ir nuosekliai papasakoti padės:

- 1. Užsirašymas.** Kiekvienas įvykis yra istorija, kurią galime papasakoti. Kad istoriją išmoktume, turime ją perskaityti. Rinkdamiesi istoriją, aiškinamės kūrinį savitumą, žiūrime, kas juose susiję su mūsų patirtimi, išgyvenimais, kas žmogiška ir universalu. Žinoma, tuo, ką atrandame, dalijamės su kitais.
- 2. Įsijautimas į emocinę kito žmogaus būseną.** Pasakojant kieno nors vidinį pasaulį perteikti reikia taip, kad tą pajustų ir auditorija. Vienas iš būdų – susitelkti į charakterio troškimus.

Geriausias būdas pradėti – tiesiog pasakoti pasirinkus pirmą trumpą ir aiškią istoriją. Tada ir pamatysim, kur esam tvirtesni, o kur pasakojimui papildyti dar reikia detalių. Visada padės įvairesnis balso tembras, kaitaliojamos intonacijos. Beje, pirmųjų istorijų, kurios yra Jūsų, ir mokytis nereikės. Juk nereikia mokytis to, kas mums nutinka.

Šis lengvas pratimas padės įsiminti istoriją apie berniuką ir stebuklingą teptuką.

Kartą seniai seniai gyveno berniukas. Jis labai mėgo piešti. Neturėjo pieštukų, todėl piešdavo su angliukais, rasta is prie laužo, ar akmenuku. Piešdavo visur: ant medžių, lapų, ant akmens, smėlio, namo kampo. Kartą vakare, sėdėdamas ant lovos krašto, svajojo, kad vieną dieną galėtų išsipildyti jo svajonė ir jis turėtų teptuką. Tą vakarą susapnavo paslaptinę vyrą, kuris padovanojo teptuką. Vyras pasakė, kad teptukas stebuklingas, bet privalu piešti tik gerus dalykus. Berniukas paklausė – o kas yra geri dalykai? Vyras atsakė: geri dalykai yra tie, kurie geriems žmonėms suteikia džiaugsmo.

Berniukas pabudo ir savo rankose išvydo teptuką. Labai apsidžiaugė ir puolė piešti. Pirmiausia pradėjo piešti gaidį, ir jis, teptuku piešiant paskutinę plunksną, staiga atgijo. Apie stebuklingą berniuko teptuką išgirdo kaimynai. Jie atėjo paprašyti, kad berniukas nupieštų ožką. Berniukas nepasiturintiems kaimynams ožką nupiešė, ir kaimynai buvo labai laimingi, nes turės pieno ir kitų gėrybių.

Gandas apie berniuką su stebuklingu teptuku pasklido po visą karalystę. Išgirdo ir karalius. Tik jis buvo labai godus savanaudis, todėl savo tarnams įsakė iš berniuko atimti teptuką ir atnešti. Tarnai taip ir padarė. Karalius gavęs teptuką puolė piešti sau aukso kalnus, tačiau niekas neatgijo. Karalius suprato, kad stebuklingas yra ne teptukas, o berniukas. Tuomet jis tarnams įsakė atvesti ir patį berniuką. Uždaręs pilyje liepė piešti kalnus aukso, sidabro ir kitų brangakmenių. Tačiau berniukas sako:

– Jeigu tas aukso kalnas stovės pilies kieme, kaimo gyventojai galės prie jo priėti ir auksą išnešioti.

– Gerai sakai, – tarė karalius. – O ką tada daryti?

– Nupieškime auksą toli jūroje, kad niekas jo negalėtų pasiekti, – pasakė berniukas.

Karaliui labai patiko ši mintis ir liepė berniukui nupiešti patį didžiausią aukso kalną toli jūroje. Berniukas aukso kalną nupiešė.

– Bet kaip aš pats savo auksą pasieksiu, jeigu jis toli jūroje?

– Aš galiu nupiešti valtį, – atsakė berniukas.

Karalius nudžiugo ir liepė berniukui nupiešti valtį su bure. Berniukas valtį nupiešė.

Karalius susodino savo ištikimiausius tarnus į valtį ir kartu su jais pradėjo plaukti link aukso kalno. Tačiau karaliui pasirodė, kad valtis plaukia per lėtai, todėl berniukui sušuko:

– Nupiešk man vėją!

Berniukas nupiešė vėją. Bet karaliui norėjosi plaukti dar greičiau, tad sušuko:

– Nupiešk dar vėjo!

Berniukas nupiešė dar stipresnį vėją. Tačiau karaliui vis tiek neužteko valtės greičio, todėl dar garsiau šaukė:

– Dar vėjo!

Berniukas nupiešė didelę audrą. Pakilo smarkus vėjas, dundėjo griustinis, valtį vėjas pakėlė į orą, ir karalius su visais savo tarnais nugarmėjo į jūros dugną.

Berniukas iš pilies grįžo į savo kaimą ir toliau artimuosius džiugino piešdamas gerus šviesius piešinius geriems žmonėms.

Dabar pažaiskime...

- 1. Šią istoriją dviese per 4 min. pasakokime vienas kitam (kur ko reikia ar nereikia, pridėkime, praleiskime).**
- 2. Per 2 min. šią istoriją pasakokime su kitu dalyviu.**
- 3. Per 1 min. – dar su kitu.**
- 4. Per 30 sek. – dar su kitu.**
- 5. Per 15 sek. – dar su kitu.**

Pagaliau atsakykime į klausimus: kaip jaučiamės, ko išmokome?

Įsitikinome, kad šiuo atveju neliko daugelio detalių, bet išryškėjo visas istorijos karkasas, planas. O kai tą turime, istoriją lengviau atsimerame ir ją galime aplipdyti detalėmis. Visos istorijos susideda iš penkių pagrindinių dalių, penkių posūkių, kurie pakreipia siužetą.

Visada svarbu sekti:

- kur vyksta veiksmas
- kas nutinka personažui
- su kokia problema jis susiduria
- kokių atsiranda rūpesčių
- kas daroma problemai išspręsti
- kaip pasisekė

Kaip pasiruošti erdvei?

Norint išmokti pasakoti, reikia pradėti. Svarbu tik prisiminti, kad istorijos sekamos tam tikroje vietoje, tam tikru metu, konkrečiai auditorijai. Dėl to svarbu gerai pasiruošti. Pirmiausia verta pasirūpinti vaizdinėmis priemonėmis ir dalomąja medžiaga, jei tokia yra.

Kad klausytojui būtų patogiu klausyti, o pasakotojas gerai jaustųsi, svarbu pasirinkti tinkamą erdvę. Pavyzdžiui, pasakodami apie bibliotekos architektūrą išsiveskime lankytojus į lauką prieš pastatą. Jeigu pasakojimą sudaro kelios sujungtos legendos, o veiksmas vyksta skirtingose vietose – gerai apgalvokime maršrutą ir prieš pasakodami patys pereikime.

Renginiai vaikams paprastai organizuojami atviroje vaikų zonoje arba susitikimams skirtoje erdvėje, kartais – bibliotekos posėdžių salėje. Renginiui netinkančią erdvę galima pritaikyti panaudojant foną ar netikėtą kampu sustatant kėdes, patiesiant kilimėlius. Kėdes geriausia išrikiuoti eilėmis arba puslankiu. Mažiesiems klausytojams kėdės dažnai nereikalingos, tačiau pagrindinės mokyklos mokiniams būtinos. Renginyje šeimoms su mažais vaikais šiuos sodinkime prie tėvų, o kėdes sustatykime, kad mažyliai viską gerai matytų.

Būtinai patikrinkime garsą ir apšvietimą – juk reikia įsitikinti, ar klausytojai gerai girdės, ar nereikės šaukti, ar girdėsis šnabždesys, ar pakankamai sklis šviesa ir pasakotojas bus gerai matomas.

Pasakojimo erdvę įvertinkime ir klausytojų žvilgsniu: ar bus patogus sėdėti, ar gerai viskas matyti.

Pasakojant pravartu turėti pagalbininką, kuris galėtų padėti, jei atsirastų nesklaidumų. Juo galėtų būti kolega ar lydintysis mokytojas. Padėjėjas iš anksto turėtų žinoti, kada jam reikėtų ar nereikėtų įsikišti.

Apgalvokime, kokių daiktų gali prireikti pasakojant – gal stalo, papildomos kėdės ar gėlių vazos? Svarbu nepamiršti, kad bet koks pasakojant panaudotas objektas turi būti reikalingas įvykiui, o ne dėmesiui atitraukti. Pasakojimui skirta erdvė turi būti su kuo mažiau dirgiklių, nukreipiančių klausytojų dėmesį.

Kadangi pasakojimas – tai mūsų darbas balsu, turėkime vandens ir, jei prireikia, atsigerkime.

Pasakotoja Vida Mikelevičiūtė, Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitė-Bitės viešoji biblioteka.
Nuotr. Dominyko Garbausko

Kaip pradėti pasakoti?

Pasakoti galime pradėti specialiu akcentu – su daina, melodija ar eilėraščiu. Dėmesiu atkreipti vilkėkime įdomesnį drabužį arba klausytojus į šiam susitikimui skirtą erdvę atveskime patys.

Prieš renginį svarbu rasti laiko istorijai peržiūrėti: nerepetuokime, tik ją greitai ir paprastai apžiūrėkime stengdamiesi įsiminti pirmą ir paskutinę eilutes, įsidėmėkime pagrindinius istorijos įvykius ir jų seką. Tas tikrai padės sklandžiai pradėti ir pabaigti pasakojimą.

Svarbu apsispręsti, ar stovėsime, ar sėdėsime, o gal judėsime. Tas renkamasi atsižvelgiant į pasakojimo erdvės dydį ir auditorijos amžių. Stovėti tinka prieš suaugusius ar vyresnių klasių mokinius. Pasakojant mažiems vaikams arba esant nedidelėje erdvėje, rekomenduojama sėdėti. Tačiau nereikėtų sėdėti, jei kalbėdami norime pgestikuluoti ar kitaip pajudėti.

Nepamirškime: labai mažiems klausytojams sunkiau susikaupti

Istorijos pasakojimas dažnai prasideda vedant klausytojus į pasakojimo erdvę, todėl svarbu pasiruošti tinkamą įžangą. Ji turi būti neilga, nuteikti pasiruošti klausytis, susipažinti su pasakotoju, jo išvaizda ir balsu, o pasakotojui – padėti susikaupti.

Pradėti galima įvairiai – pasakant knygos pavadinimą ir ją parodant, trumpai anonsojant pačią istoriją ar suteikiant šiek tiek informacijos apie pasakos kilmę. Pavadinimą galima pasakyti ir baigus istoriją.

Po trumpo įvado būtina nedidelė pauzė, kad tarp įžangos ir girdėsimos istorijos pradžios atsirastų nedidelė erdvė.

Istorija pasakojama neskubant, ramiai, stabtelint atsikvėpti, nesijaudinant ką nors praleisti, leidžiant klausytojams patiems patekti į kiekvieną sceną ir įvykį, pauzėmis sukuriant laukimą, įtampą, galimybę įsigilinti į istoriją.

Visada būtina stebėti auditoriją: ar visi įdėmiai klausosi, šypsosi visose reikiamose vietose, ar subtiliai žvalgosi į laikrodžius, juda kėdėse... Stebint auditorijos reakciją ir ja vadovaujantis, galima keisti savo tempą, detales, pasakojimą. Nepamirškime: labai mažiems klausytojams sunkiau susikaupti.

Baigus pasakoti, ar tai būtų viena istorija, ar pasakų vakaras, nereikia skubėti išeiti. Geriau likti savo vietoje, pabūti su klausytojais ir kartu pajusti dar tvyrančią istoriją.

Netinka atsiprašinėti klausytojų, net supratęs, kad istorija papasakota ne taip, kaip norėjome, ar pamiršome ką pasakyti. Jeigu jiems istorija patiko, mūsų aiškinimasis po pasakojimo nepaliks malonumo jausmo. Leiskime klausytojams pabūti su istorija. Jiems nereikia visko žinoti. Pakomentuokime pasakojimo prasmę ar svarbą, jei jiems buvo sunku suprasti, bet ne daugiau.

Juk visiems patinka dar kartą išgirsti mielas istorijas

Pabaigę pasakoti ir išėjus dalyviams, pasimėgaukime miela akimirka, pasidžiaukime tuo, kas padaryta. Kitiškai įsivertinsime vėliau.

Vertinant renginį, patogiu turėti specialią formą ir ją užpildyti po kiekvieno pasirodymo. Visada verta užsirašyti pastabas apie auditorijos reakciją, sektų istorijų tinkamumą, kaip sekėsi, kas kuriai grupei buvo pasakota. Jeigu tą pačią istoriją tektų pristatyti tai pačiai grupei, nieko tokio – pakartoti nieko blogo. Juk visiems patinka dar kartą išgirsti mielas istorijas.

Renkantis pasakoti tradicines ar literatūrines pasakas, tenka daug jų perskaityti. Surastą patinkančią būtinai išsisaugokime, kad vėliau turėtume. Verta pasirūpinti ir popierine pasakojamos istorijos kopija, o gal kaupti savo istorijų duomenų bazę kompiuteryje. Tegu ten viskas būna suskirstyta pagal pavadinimą, temą ar kitus požymius. Susisteminta duomenų bazė leis greitai surasti tinkamą tekstą, kai to prireiks. Išsaugokime ir sutrumpintas savo istorijų kopijas – tik trumpas istorijas su pradžia ir pabaiga, kad prieš pradėdami pasakoti greitai ir patogiai pasižiūrėtume.

Kaip atsižvelgti į autorines teises?

Visada tinka rinktis pasakas, legendas, mitus, nes jiems autorių teisės negalioja, todėl jas galime keisti, kurti, papildyti ir visai varijuoti.

Literatūrinėms pasakoms autorinės teisės galioja 70 metų po autoriaus mirties. Visada būtina pasidomėti kūrinio sąlygomis, o norint jį interpretuoti – gauti autorius, jei jis gyvas, sutikimą.

Renkantis tekstus galima naudotis pasakotojų patarimu: jeigu sudominusią istoriją randame trijose atskirose knygoose, išleistose skirtingų asmenų ar įstaigų, tikėtina, to kūrinio jau nesaugo autorinės teisės ir mes turime daugiau laisvės.

Ar reikia mokytis atmintinai?

Nereikia. Mokytis tekstą atmintinai ir paskui nervintis, kad nepamirštume kažkokią žodžio? Pasakodami būkime čia ir dabar. Mūsų žodžiai turi plaukti iš širdies. Atmintinai iškalta istorija bus negyva, ir klausytojai nesusidomės. Ir dar tekstui įsiminti reikės daug laiko.

Pabandykime pažiūrėti, kiek laiko reikės pasakai įsiminti pažodžiui. Ar ilgai ją atsiminsime? Ar galėsime ją papasakoti rytoj? Poryt? Po kelių savaitių?

Tikriausiai ne. Todėl, jeigu visas jėgas sutelksime tekstui atsiminti, nebeliks vietos mūsų charizmai. Nepamirškime: klausytojas įsimena ne mūsų žodžius. Jam reikia emocijos! Tad geriau pasimokykim improvizuoti: sugalvokime ir pasižymėkime tik pagrindines temas, idėjas ir mintis, o tada atsipalaidavę pasakokime.

Svarbiausia viską daryti ramiai ir šypsotis!

Ar galime pamiršti?

Tikrai galime. Tik nesibaiminkime – visi mes žmonės. Juk pasakodami istoriją šeimos nariams ir pamiršę keletą detalių, priekaištų tikrai nesulaukiame. Tai ir su auditorija bendraudami, visada galime stabtelėti, įkvėpti, mintyse pagalvoti eigą, po to tęsti. Svarbiausia viską daryti ramiai ir šypsotis!

Įsivaizduokime, kaip atrodome pamiršę dalį istorijos. Aišku, pasimetame, susijaudiname. Ir visa tai – mūsų veide. Todėl geriau šypsokimės, įkvėpkime oro, nurinkime ir per keletą sekundžių pergrupuokime mintis. Tada ir tie istorijos žodžiai atsiras!

Jeigu greitai prisiminti, ką norime pasakyti, nesiseka, atsigręžkime į auditoriją: „Ar įdomi buvo ši pasakos dalis?“, „Kaip manote, kas įvyko toliau?“ ir, kol auditorija atsakinės į klausimus, tikrai bus aišku, ką toliau sakyti.

Ir dar. Nepamirškime pasakoti laisvai. Nereikėtų rankose laikyti teksto ir nuolat į jį žvilgčioti. Jei ką pamiršome, tas nėra labai svarbu.

Ar svarbus mūsų balsas?

Kalbant svarbiau ne ką, o kaip pasakome. Mus auditorija turi gerai girdėti, kalbėkime aiškiai, kuo taisyklingiau. Pasirinkime tinkamą balso toną, išlaikykime savo ritmą, intonaciją. Ramiai ir tyliai kalbėdami sukursime ypač artimą aplinką ir istorija bus papasakota kaip paslaptis. Priarėję prie kulminacijos pamažu balsą kelkime – taip sukursime įtampą. Kaitaliodami savo balsą, pasieksime puikių efektų.

Ar svarbi kūno kalba?

Kūno kalba padės mums geriau perteikti pasakojimą ar sukurti artesnį ryšį su auditorija. Pirmiausia svarbu atkreipti dėmesį į savo laikyseną. Pavyzdžiui, susiūprinęs ar susigūžęs žmogus atrodo pervargęs, nepatikimas, uždaras, išsigandęs. Taisyklinga laikysena atspindi, jog kalbėtojas pasiruošęs kipti į darbą, nori bendrauti. Pasakojant svarbūs ir rankų gestai. Jie turi sutapti su kalbos ritmika.

Venkime intensyvios gestikuliacijos, staigių judesių. Jauskimės, lyg kalbėtume su draugu. Nelaikykite rankų kišenėse, už nugaros, sukryžiuotų priekyje, negniaužkite į kumščius, nežaiskite su pirštais ar daiktais, kuriuos nutveria mūsų rankos (ypač nekaip atrodo neramiose rankose atsidūrę popieriaus lapai, spragsintys tušinukai), nelieskite rankomis plaukų, drabužių – tas parodys tik nerimą ir nepasitikėjimą.

Išskirtinės svarbos yra akių kontaktas. Geras pasakotojas visada žiūri auditorijai į akis. Akimis verta bendrauti su kiekvienu klausytoju ir pašnekovu, net ir įsitikinęs, kad mūsų nesiklauso. Ir tą svarbu išlaikyti visą laiką. Kai kurie oratoriai kalbėjimo metu žemyn nukreiptą žvilgsnį lygina su iš elektros šaltinio ištrauktu jungikliu! Žinoma, naujoviški prietaisai kurį laiką veikia ir be elektros srovės, bet ar kalbant mums verta taip rizikuoti? Kad ir kas būtų, žiūrėdami į akis, pirmiausia žvilgsniu parodome savo vidinę ramybę ir profesionalų pasitikėjimą, kad viskas yra gerai.

Pasakotoja Malvina Žimblienė, Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitė-Bitės viešoji biblioteka.
Nuotr. Dominyko Garbausko

Kai jau turime akių kontaktą su auditorija, nepamirškime sekti savo veido mimikos. Dabar svarbu atsipalaiduoti. Ir vis pasitikrinti, ar nesuraukėme antakių, nesukandome žandikaulių, ar neįtempėme žvilgsnio. Mūsų veidas turi rodyti, kad mums tikrai patinka tai, apie ką pasakojame kitiems.

Į ką turime atkreipti dėmesį pasakodami?

Pasakodami nevartokime žodžių ir garsų parazitų – „ė“, „reiškia“ ir t. t. Kalbėdami padarykime pauzes, bendraukime su auditorija. Norėdami pasakojimą papildyti auditorijos ko nors paklauskime.

Ryšį su klausytojais užmegzkime ir gestais: atsistokime, prisistatykime, jei reikia, išdalykime papildomą medžiagą (vardų korteles, informaciją ar kt.). Mūsų kūno kalba turi parodyti, kad jaučiams gerai ir patogiai, esam atsipalaidavę ir pasiruošę pasakoti unikalią istoriją. Nepamirškime kontroliuoti gestų. Gestai žemiau alkūnės – silpni, o aukščiau – stiprūs. Didelėje patalpoje gestai turėtų būti platūs, mažesnėje auditorijoje – siauri. Pasistenkime visada jaustis ramiai, nerodyti nerimo gestų – nesikaskime, netaisykime šukuosenos ar drabužių, negniaužykime rankų ar pan.

Kad to išvengtume, rankoms raskime vietą: pokalbio pradžioje rankas sunerkime arba jose turėkime korteles su citatomis, statistiniais duomenimis, datomis; rankos turi būti matomos (ne už nugaros). Jei istoriją pasakojame sėdėdami, rankas auditorija turi būtinau matyti. Jei sėdime prie stalo, rankos turi būti ant jo.

Pasakojimas bus įtaigus, jei:

- atsipalaiduosime ir pasitikėsime
- bendrausime nuoširdžiai, aiškiai
- tinkamai ir kultūringai atrodysime
- kūno kalba derės su sakomais žodžiais
- būsime tokie, kokie esame, neapsimetę
- klausytojui rodysime dėmesį

Kokios gali būti ekskursijos sudėtinės dalys?

Kaip reikia pasakoti, jau žinome. Dabar visa tai pritaikykim ekskursijai. Tema priklauso nuo pasakoti pasirinktų istorijų ir ekskursijos tikslo, nuo to, ką lankytojams

norime pasakyti. Gal apie bibliotekos istoriją? Ar apie išskirtinę asmenybę, kurios vardu pavadinta biblioteka?

Ekskursija gali būti įvairi. Mes galim sujungti kelias istorijas ar jų pagrindines dalis: pradžia, vidurį, pabaigą, išryškinti įvykių lūžio vietas ir t. t. Banguotas istorijų pasakojimas gali turėti kelias kulminacijas, kelias išeitis.

Pateikime personažą su trūkumais ir siekiais. Kurstantis incidentas, netikėti ir sudėtingi išbandymai, kritinės ar painios situacijos, aplinkybės, įveikti sunkumai, nugalėtos kliūtys, išmoktos pamokos – visa tai surandama tikrose istorijose apie pastatą ar asmenybes.

Kaip pasirinkti ekskursijos temą?

Rinkdamiesi temą ekskursijai, atsakykite:

- 1. Kam konkrečiai – reiškiniui, objektui ar įvykiui – atskleisti skirta ekskursija?**
- 2. Koks mūsų tikslas?**
- 3. Ko siekiame tokiu ekskursijos maršrutu?**
- 4. Ką ir kaip ekskursijoje norime parodyti?**

Idėja – ekskursijos pagrindinė mintis. Tema ir idėja sudaro ekskursijos loginį pagrindą. Tema į visumą sujungia atskiras ekskursijos dalis (potemes). Ji nukreipia gido ir ekskursanto dėmesį į pasirinktus objektus, bet jų neišblaško atsitiktine informacija.

Principai maršrutams rengti:

- 1. Chronologinis (tinka kalbant apie asmenybę: svarbu objektus sudėlioti pagal gyvenimo laiką ir nepradėti pasakoti nuo vietos, kur asmuo palaidotas).**
- 2. Teminis (pasakojimą jungia viena tema, galima nesilaikyti chronologijos).**
- 3. Kompleksinis (tinka apžvalginėms ekskursijoms).**

Tema turi būti aktuali, svarbi, įdomi. Ekskursijos pavadinimas privalo atitikti temą ir būti aiškus, tikslus, patrauklus, be neigiamų asociacijų. Geriau nesivelti į politinius ar religinius klausimus.

Patarimas. Visada pagalvokime, kokias istorijas norėtume papasakoti ir kodėl, jas užsirašykime. Atmetimo būdu, pasirinkę temą, palikime 5–6 ir sujunkime į vientisą pasakojimą.

Kokia gali būti ekskursija?

Visų ekskursijų struktūra vienoda: įžanga (įvadas), dėstymas, pabaiga.

Įžanga. Prisistatome ir pasakome, apie ką bus kalbama: laukia pasakojimo ekskursija, jos metu galima klausti, fotografuoti, viską liesti (jeigu tai tiesa).

Dėstymas. Pasakojimus jungiame siejamaisiais sakiniais, iliustruojame vaizdine medžiaga, kalbame būdami skirtingose vietose.

Pabaiga. Primename kitas galimas pasakojimo ekskursijas, renginius, edukacijas, pasiteiraujame, gal kas norėtų ko paklausti, palinkime sėkmės ir atsisveikiname.

Patarimas. Geras gidas pasako tik trečdalį to, ką žino. Nereikia pasakoti visko, kam esame pasiruošę.

Ekskursijos metodinio plano pavyzdys

Maršrutas	Sustojimo vietas	Potemės ir svarbūs klausimai	Rodomi objektai	Laikas	Organizaciniai aspektai	Metodiniai nurodymai	Loginiai perėjimai
Įvadinė dalis							
Pagrindinė dalis							
Baigiamoji dalis							

Toks metodinis planas visas dalis sujungia į visumą ir tampa geru pagalbininku pačiam ekskursijos vedėjui ir kitiems gidams.

Kokie yra teoriniai ekskursijos rengimo pagrindai?

I etapas: pasiruošimas, literatūros analizė, medžiagos rinkimas ir studijavimas, objektų atranka.

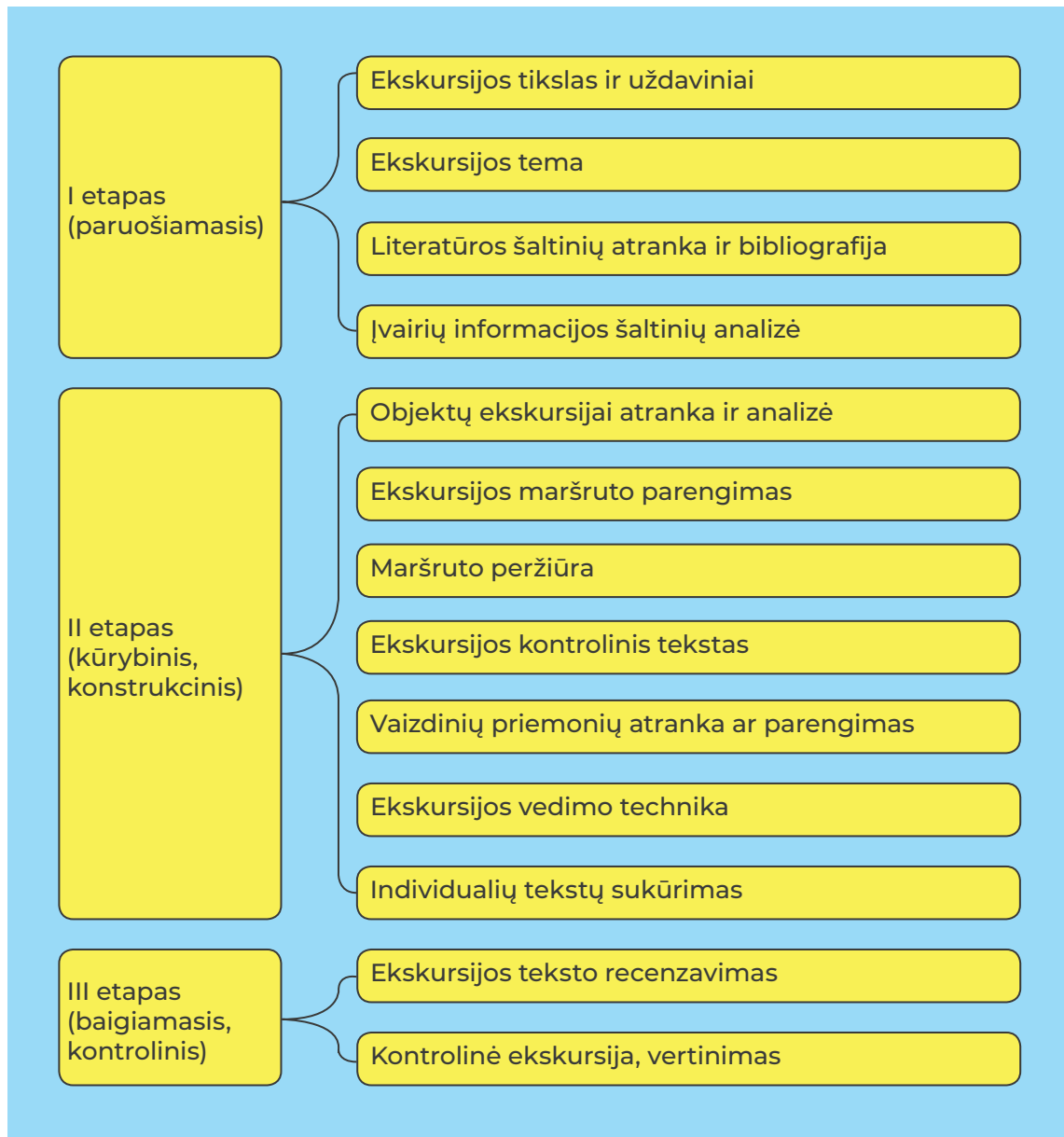
II etapas: šiuo atveju reikės daugiau kūrybiškumo – teks sudaryti turinį, parašyti kontrolinį testą, parengti metodiką, pagalvoti, kas bus rodoma ir pasakojama, pagaliau – ir vesti ekskursiją.

III etapas: kontrolinė ekskursija recenzuojama, patikrinama, ar gidas profesionalus.

Ieškant informacijos ekskursijai, svarbu pasižymėti, kas kada buvo skaityta, nes virtualus turinys nuolat kinta ir informaciją reikia atnaujinti.

Tekstų ekskursijai tipai:

- juodraštis (rasta informacija, pastabos)
- švarraštis (prieš ekskursiją perskaitytas parengtas tekstas)

Ekskursijos rengimo etapai (pagal H. A. Седова, 2004; Б. В. Емельянов, 2007; L. Stonienę, 2008)

Dēstymas (pagrindinė mintis)

I.	Pirma potemė (pagrindinė mintis)		
	1.	Pirmas objektas	
		a)	pasakojimas: istorija, faktai, statistika...
		b)	metodai
		c)	loginis perėjimas
	2.	Antras objektas	
		a)	pasakojimas: istorija, faktai, statistika...
		b)	metodai
		c)	loginis perėjimas
	
	II.	Antra potemė (pagrindinė mintis)	
	1.	Pirmas objektas	
		a)	pasakojimas: istorija, faktai, statistika...
		b)	metodai
		c)	loginis perėjimas
	2.	Antras objektas	
		a)	pasakojimas: istorija, faktai, statistika...
		b)	metodai
		c)	loginis perėjimas
	
...	

Pabaiga.

Ekskursijos teksto schema (pagal Z. Nauckūnaitę, 1998, 95 psl.)

Kaip reikia vesti ekskursijas?

Labai svarbu gerai startuoti. Pirmasis objektas turi būti stiprus.

Asmeninės erdvės:

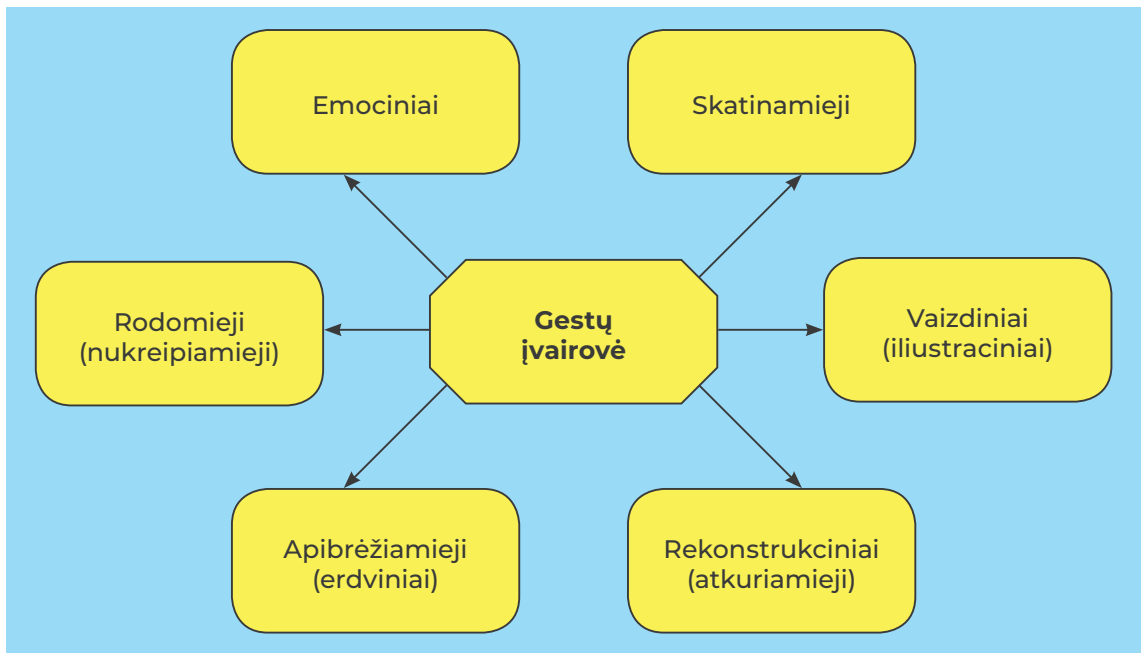
- 15–45 cm – intymi zona
- 45–120 cm – asmeninė zona
- 120–360 cm – socialinė zona
- 360–∞ cm – visuomeninė zona

Geros ekskursijos valiuta – įdomus objektas ar vaizdas, kuriuo galima pasidalyti su draugais ar socialiniuose tinkluose. Svarbu tik sukurti situaciją ir nepamiršti fotoaparato.

Pagrindiniai aspektai vedant ekskursiją:

- rankose galima laikyti pasakojimą iliustruojantį daiktą (nuotrauką, stiklinę vazą ar kt.), kurį pasakojant būtina panaudoti
- pasakojant galima užduoti klausimų, pasidžiaugti išgirdus teisingą atsakymą
- svarbu kalbėti sklandžiai, aiškiai tarti žodžius
- nepamiršti šypsotis, palaikyti akių kontaktą
- nesijaudinti, jei suklystama, pasakotojas tampa toks pat kaip ir visi
- pasakojamos istorijos sujungiamos sakiniiais ar frazėmis: „O dabar judėsime toliau“, „Toliau mūsų laukia dar viena įdomi istorija“, „Dabar keliausime prie..., kur išgirsime istoriją...“

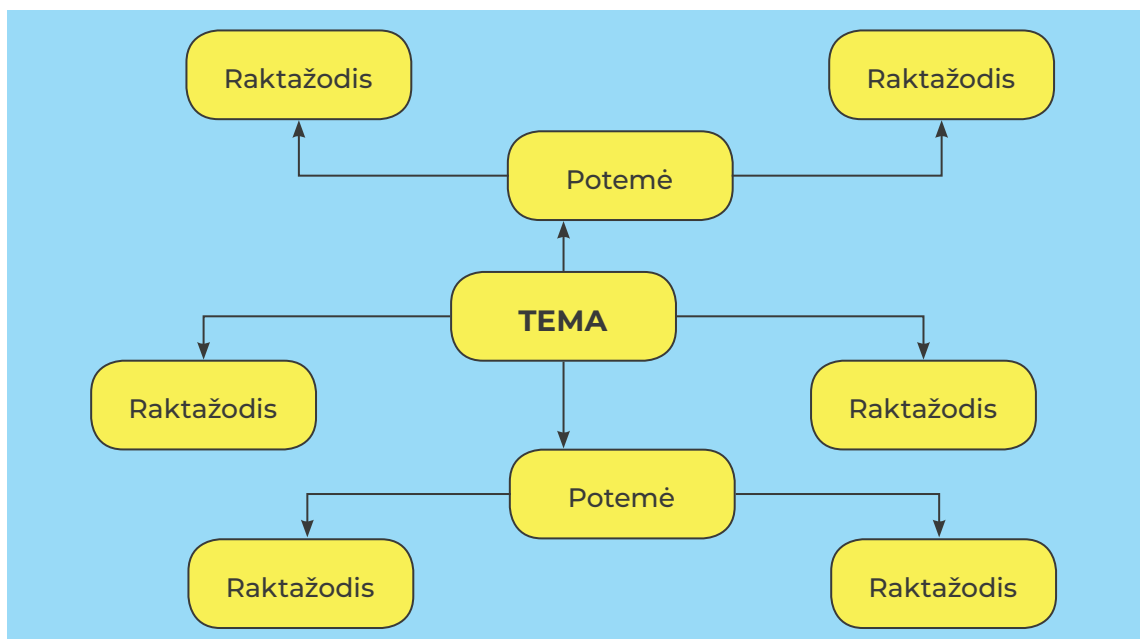
Pasakotojas prisimena, kad klausytojas visada svarbiausias ir jo patirčiai daugiausia skiria dėmesio. Todėl dažnai pasistengia, kad klausytojas taptų pasakojamosios istorijos dalimi (pavyzdžiui, pasiūlo įsivaizduoti, kaip galėjo atrodyti XX a. pradžios biblioteka).

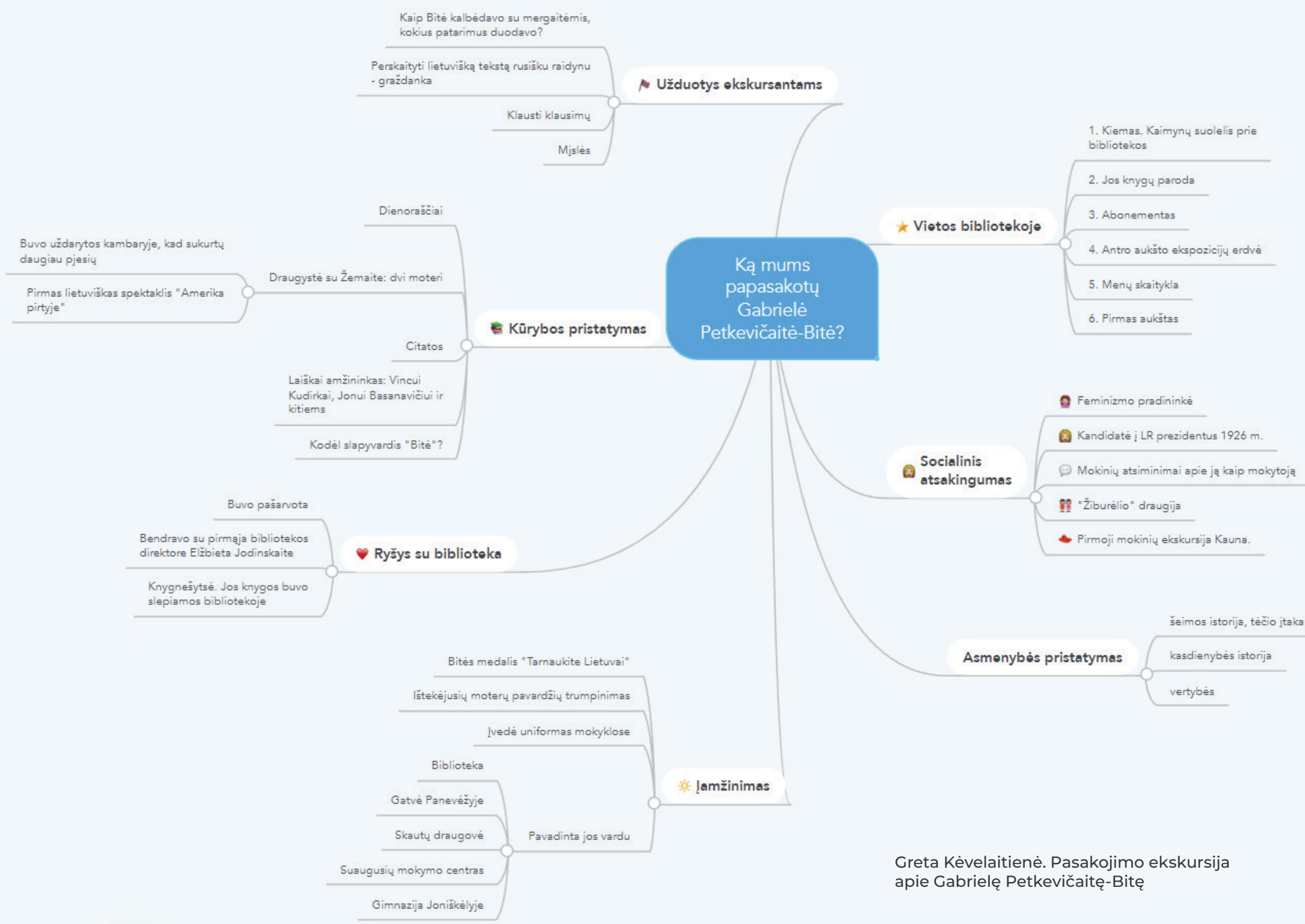
Gestų klasifikacija (pagal Б. В. Емельянов, 2007, Н. В. Савина, 2009)

Patarimas. Vengti kelis kartus eiti tuo pačiu keliu. Jei ekskursija netradicinė ir netrumpa, pereiti tarp objektų neturėtų būti ilgesnis nei 10–15 min. laikas.

Po ekskursijos būtina užsirašyti ar prisiminti, kas nepavyko, ir ateityje klaidas ištaisyti.

Minčių medis (Pečiulis, 2004)

Greta Kėvelaitienė. Pasakojimo ekskursija apie Gabrielę Petkevičaitę-Bitę

Atsakiusi į visus klausimus Baiba ramiu balsu supažindina su pasakojančių bibliotekų tinklu Latvijoje. Mums tai tikrai įdomu...

Kiekvienas mūsų gali papasakoti savo istoriją

Pasakojimai formuoja pasaulį ir gyvenimui suteikia prasmę. Pasakojimai – tai užuovėja ir viltis, paskata ir paguoda. Istorijų pasakojimas suburia bendruomenę kelyje tvarumo link. Pasakodami galime užčiuopti mūsų vietos bendruomenių širdį, sielą bei vertybes ir, perduodami istorijas iš kartos į kartą, suteikti prasmę mūsų pačių gyvenimams.

Pasakojimai formuoja pasaulį ir gyvenimui suteikia prasmę

Latvijoje pasakojimo tradicija laikoma svarbia kultūros paveldo dalimi jau daugiau nei 20 metų. Steigiami įvairūs istorijų pasakotojų susivienijimai, organizuojami renginiai ir regionų festivaliai, buriantys draugėn šios tradicijos puoselėtojus ir padedantys kelti jų praktinį meistriškumą. 2016 m. įkurta Latvijos istorijų pasakotojų asociacija. Jos įkūrimas parodo, kad visuomenė geriau supranta pasakojimo tradicijos svarbą ir būtinybę tai išsaugoti. Asociacija yra pasakojimo tradicijas kuruojanti bei šia tema konsultuojanti institucija, ji propaguoja pasakojimo tradicijų išsaugojimą, pripažinimą ir atgaivinimą visuomenėje, taip pat skatina bendradarbiavimą ir keitimąsi patirtimi bei žiniomis ir vietos, ir tarptautiniu lygmeniu.

2009 m. pradžioje Latvijos nacionalinė UNESCO komisija pradėjo įgyvendinti projektą „Pasakojimų valandos bibliotekose“. Projekto tikslas – suvienyti skirtingų kartų žmones, atgaivinti pasakojimo tradicijos perdavimą iš kartos į kartą, taip pat per klausymo ir pasakojimo procesą tobulinti kiekvieno dalyvio kalbinius gebėjimus ir socialinius įgūdžius. Projektu siekta populiarinti ir organizuoti istorijų pasakojimo renginius bibliotekose ir, be abejo, taip stiprinta pačių bibliotekų socialinė įtaka visuomenei.

2013 m. iniciatyva pervadinta „Istorijas pasakojančių bibliotekų“ tinklu. Šis tinklas – tai speciali Latvijos bibliotekų bendradarbiavimo ir dalijimosi patirtimi platforma, kurioje organizuojamos įvairios kultūriniam palikimui ir pasakojimo tradicijai skirtos veiklos. Jų tikslas – skatinti neformalųjį švietimą, paremtą pasakojimu – reikšminga nematerialaus kultūros paveldo dalimi. Ši Latvijos nacionalinės UNESCO komisijos iniciatyva pabrėžia bibliotekų svarbą Latvijoje, skatina kartų ryšį ir stiprina socialinę sutelktį.

Tinklo nariams suteikiama galimybė tobulinti asmeninius ir profesinius įgūdžius per veiklas, padedančias įtraukti bendruomenę į nematerialaus kultūros paveldo išsaugojimą, atnaujinti pasakojimo tradicijas ir kūrybiškai atgaivinti įvairiapusį Latvijos kultūrinį paveldą. Kasmet Latvijos nacionalinės UNESCO komisijos „Istorijas pasakojančių bibliotekų“ tinklo nariams organizuojami mažiausiai du seminarai ir vienas vasaros kursų ciklas, taip pat nariai dalyvauja įvairiuose nacionaliniuose ir tarptautiniuose kūrybiniuose renginiuose, projektuose, įgyvendina kitokias iniciatyvas.

Pasakoti istorijas bibliotekose galima labai įvairiai ir skirtingai – tai gali būti vaikams ar suaugusiems skirtos pasakų valandėlės, vauduoklių istorijų pasakojimai, vietos gyventojų prisiminimai apie ypatingas vietas arba su kultūros ar industriniu paveldu susijusių istorijų rinkimas. Kiekviena „Istorijas pasakojančių bibliotekų“ tinklo biblioteka istorijas perteikia ir visuomenę į veiklą įtraukia remdamasi savitu stiliumi ir būdais. O mes vis dar mokomės, kaip visa tai daryti geriau ir kaip bendruomenę dar labiau sudominti pasakojimais.

O mes vis dar mokomės, kaip visa tai daryti geriau

Jelgavos miesto biblioteka taip pat yra „Istorijas pasakojančių bibliotekų“ tinklo narė. Ji pagrindinė regione ir jai priklauso 3 filialai: Miezytės biblioteka, Parlielupės biblioteka ir vaikų biblioteka, taip pat konsultacinis ir metodikos centras, aptarnaujantis 26 Jelgavos regiono bibliotekas. Jelgavos miesto biblioteka, siekdama sudominti ir suvienyti vietos bendruomenę, įvairiais būdais skatina istorijų pasakojimą. Vienas iš reikšmingų projektų, kurio metu pasakojimai skamba kasdien, yra projektas „Kalbančios sienos“. Baiba Ivane 2018 m. parašė magistro darbą apie bibliotekos pastato ir jo apylinkių istoriją. Tyrimo metu surinkti duomenys paskatino organizuoti turus, kurių metu pasakojama bibliotekos ir miesto kultūros istorija. Ši tema toliau vystoma rengiamame studijų daktaro laipsnio darbe apie Jelgavos miesto bibliotekos pastatų kultūrinį ir istorinį palikimą, siejant būtinybę pasakojimui rasti tinkamas istorijas su teritorinės tapatybės sąvokomis.

Istorijų pasakojimas – tai būdas ir galimybė įsigilinti į pasaulio pažinimą, o bibliotekos yra vieta, puikiai tinkanti šioms istorijoms kurti, pasakoti ir dalytis. Mes visi dalydamiesi pasakojimais galime pasaulį paversti geresne vieta gyventi.

Pasakokime, dalykimės ir saugokime savo istorijas!

Apie mentorę. Baiba Ivane yra Latvijos universiteto Bibliotekininkystės ir informacijos studijų katedros lektorė, buvusi Jelgavos miesto bibliotekos Informacijos skyriaus vedėja (2017–2020 m.), rašymo studijų magistrė (Liepojos universitetas, 2012 m.) ir socialinių mokslų bibliotekininkystės ir informacijos kurso magistrė (Latvijos universitetas, 2018 m.). 2018 m. įstojo į Latvijos universiteto komunikacijos mokslų (bibliotekininkystės studijų pakraipa) doktorantūros studijų kursą. Taip pat yra Latvijos bibliotekų asociacijos Kraštotyros skyriaus vadovė. Baiba Ivane vis dar tiria galimybes istorijas ir pasakojimus panaudoti kasdieniame gyvenime. Pasakojimai – viena iš jos mokslinių tyrinėjimų sričių.

Latvijos istorijų pasakotojų interneto puslapis.

Istorijų pasakojimas Latvijoje.

2 skyrius

Pasakojame istorijas

Susižavėję pasakojimu 11 bibliotekininkų iš visos Lietuvos, tarp jų ir viena Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos atstovė, dalyvavo seminare-kūrybinėse dirbtuvėse „Pasakojame istorijas“. Renginys organizuotas įgyvendinant Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Skaitymo skatinimo programą ir vyko Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. Dalyvius pasitiko Milda Varnauskaitė.

Milda yra profesionali pasakotoja, baigusi „Mezrab“ pasakotojų mokyklą Amsterdamo. Nyderlanduose pasakodama apie Lietuvą, o Lietuvoje apie Vakarus, Milda savo tikromis ir išgalvotomis istorijomis siekia suartinti Rytus su Vakarais. Pasakodama vaikams ar suaugusiesiems, Milda išlieka savimi: dažnai jos baltiškai gilūs pasakojimai pilni ironijos, juokų iš gyvenimo, dainų. Mildos mokytojai yra iš Rytų valstybių – Irano ir Izraelio. Šiose šalyse pasakojimo tradicija gyva.

Didysis mokslas – būti savimi scenoje ir pasakoti natūraliai

Mokytojai Mildos talentą ištraukė tarsi jėga, tačiau ji pati teigia, kad pasakotoja tapo todėl, kad visada tą darė, jos kelias – praktika, klaidos ir atradimai. Milda pripažįsta esanti daug kartų klydusi, kritusi veidu į žemę ir vėl kėlusis, teigia, kad šis kelias yra neišvengiamas norint tapti pasakotoju. Visko reikia patirti, kad išmoktum, kad suprastum. Ji pasakoja ir labai mažoms, ir didelėms – iki 200 žmonių – auditorijoms. Pasakoja teatruose, festivaliuose ir vaikams, ir suaugusiesiems... Daug mažiau yra pasakojusi Lietuvoje, todėl galimybė reklamuoti pasakotojo meną savo šalyje labai džiaugiasi.

Milda save laiko šiuolaikine pasakotoja, nes nedėvi tautinių drabužių, neimituoja jokios kalbos, šnektos, ji kalba taip, kaip kalba gyvenime, ir tai yra didysis mokslas – būti savimi scenoje ir kalbėti natūraliai. Ji pasakoja ne tik folklorą, bet ir asmenines istorijas, labai mėgsta jas miksuoti. Mildai atrodo: būtina sukratyti, supurtyti visą dabartinį pasakojimo imitavimą, kad jis būtų suvokiamas ne tik kaip kokia istorinė relikvija, kad pasakoti gali tik tam tikri žmonės. Kalbėti apie tai, kas rūpi, gali kiekvienas. Milda stengiasi atkreipti dėmesį, kad ir senąsias mūsų pasakas galima

perteikti realistiškai, nepersūdant, išlaikant viduriuką, tai yra nepaverčiant istorijos visai šiuolaikiška, tik išsaugant pasakos perduodamą žinutę. Mildos požiūris – pasakojimas ir pasakotojas turi būti natūralūs.

Per šimtmečius kai kurios pasakojimo tradicijos nunyko, liko tik tam tikri niuansai. Šiandien pasakojimas yra kaip meno šaka šalia teatro, šokio, kai pasirodant galima naudoti šviesas, garso instaliacijas ar skaitmeninius elementus. Tikras kūrybiškumas!

Anksčiau pasakotojai buvo kultūros ir žinių nešėjai, moralės, religijos įtvirtintojai. Šiuolaikiniai pasakotojai tokį kultūros puoselėjimą išlaiko, tik teikia mažiau žinių. Juk dabar jos lengvai prieinamos. Mūsų laikų pasakotojai – linksminintojai: tai pramoga. Be to, pasakotojai tampa edukatoriais ir taikdariais, nes gyvename nestabiliame pasaulyje, kai iškyla poreikis išgirsti vieniems kitų istorijas (pabėgėlių, emigrantų ir t. t.). Ir šiuolaikinis pasakojimas į tokias problemas atsiliepia, jas reflektuoja.

Norint pasakoti, būtina pažinti save

Mokymų metu Milda nurodė keletą pasakojimo gairių. Norint pasakoti būtina pažinti save, išmanyti literatūrą, žinoti, kur galima rasti istorijų, svarbu suprasti auditoriją, kuriai pasakosime (amžius, klausytojų kiekis ir pan.).

Kodėl būtina pažinti save? Ruošiantis pasakoti reikia prisiminti apie save, savo patirtis ir nesirinkti tokių istorijų, kurių niekaip negalime susieti su savo patirtimi, kurios su mumis nekalba. Mūsų patirtis sugyvena istoriją, ir auditorija, ypač vaikai, tą jaučia.

Jei bandysime kažką imituoti, jie supras, labai greitai pasidarys neįdomu.

Nepamirškime, kad pasakojimo esmė tai tikras ryšys su auditorija, akių kontaktas. Tad savęs pažinimas ir patirčių ieškojimas yra labai įdomu, nes daug kas prisimenama apie save.

Jei esame racionalūs, o ne tik pilni emocijų ir intuicijos, žinokime, kas itin svarbu. Turi būti aiški istorijos tema. Jei perskaičius kilo klausimas, apie ką čia, to paties klaus ir auditorija.

Mūsų patirtis sugyvena istoriją

Visada svarbu gera siužeto linija. Ne visos istorijos tinka pasakoti. Užrašytoje istorijoje galime sugrįžti, kažką pasitikrinti, perskaityti ir vėl skaityti iš naujo, o pasakodami tokios prabangos neturime, siužeto linija turi būti labai aiški. Pati geriausia klasikinė. Iš pradžių mes greitai supažindiname su veikėjais ir veiksmo vieta, tada veiksmas persikelia į įvykius, eina iki kulminacijos, lūžta, ir pagaliau turime pamoką, kuri tampa visai aiški, apie ką buvo kalbėta.

Ilgai pasakojimai, pamąstymai, nuomonės – gražu, bet tokiai informacijai suvaldyti ir jai perteikti įdomiai, reikia didelio įdirbio ir sugebėjimų. Padės paprasta Aristotelio aprašyta struktūra.

Stilius. Ieškokime jaudinančios istorijos. Galbūt yra kas aprašyta, ką galime užuosti, paliesti? Pasakokime vaizdiniais, įvykiai turi pereiti per visas jusles.

Veikėjų charakteriai. Tarkim, parašyta: „Gyveno kartą senelis ir bobutė“. Galima pasi-juokti – labai „tiksliai“ pasakyta. Ką tuomet daryti? Reikia tą senelį ir bobutę sukurti. Kaip jie atrodo? Jeigu kas kliūva, yra neaišku – įsivaizduokime. Kaip ta bobutė kalbėjo, kaip ji vaikščiojo, ką ji mokėjo... Jeigu įsivaizduosime mes, tas pereis ir auditorijai. Trumpai tariant, arba randame aiškius veikėjų aprašymus, arba susikuriame. Kartais nereikia pasakoti visko, viską reikia įsivaizduoti, žinoti, bet pasakyti nedaug. Gal užteks pasakyti, kad ji buvo sena, ir to gana.

Auditorija. Žinokime, kas mūsų klausys. Jei pasakojame vaikams nuo 3 iki 5 metų, verta turėti dideles paveikslėlių knygas ir jas naudoti kaip vaizdinius. Tokio amžiaus vaikams patinka trumpi pasakojimai, kur veiksmas greitai vystosi, keičiasi, o pasiekus tą aukščiausią tašką viskas greitai baigiasi. Vaikai gyvena fantazijų pasaulyje, jiems daug kas labai tikra. Jų dėmesio ilgomis istorijomis nesulaikysime.

**Jeigu kas
kliūva, yra ne-
aišku – įsivaizduo-
kime**

6–8 metų vaikams tinka pasakos, padedančios spręsti gyvenimo problemas. Viskas pusiau realu, pasakose veikėjai šio amžiaus vaikams dar tikri.

**Visada
tinka istorijos,
skatinančios
mąstyti**

9–11 metų vaikai nori pasakyti, ką žino. Jau bunda lytiškumo tema ir nereikia bijoti istorijų, biografijų, kur vaikai gali parodyti savo žinojimą. Visada tinka istorijos, skatinančios mąstyti.

Pasirinkus istoriją ir su ja padirbėjus, pajutus joje savo patirtį, verta išskirti svarbesnes detales ir jas apipinti prisiminimais, jausmais. Dvi savaites iki pasirodymo reikėtų pagyventi su tekstu. Kitaip tariant, atlikti vidinį darbą – susidėlioti planą, jį papildyti savo patirtimi ir tada pasakoti.

Pasakojimas – ne vaidyba, pasakotojas nekuria jokių sienų, nevaidina kokio personažo, nekeičia balso, nekuria manierų – jis lieka savimi.

Kalbėkime paprastai, dalykimės tuo, kas istorijoje yra įdomu.

Pasakodami kartais patylėkime. Tyla – labai galingas įrankis. Darykime pauzes, atsivėpkime, atsigerkime vandens. Tegu tai, ką girdi klausytojai, nuslūgsta, susidėlioja mintyse, o mes tada pasakokime toliau.

Ruošdamiesi pasakoti nežiūrėkime į sieną, nekalbėkime veidrodžiui, ne į kamerą. Matykime kitus. Jei žiūrime į veidrodį, save stingdome. Į auditoriją reikia reaguoti, nes ji teikia energijos, impulso. Būdami sustingę ir nejausdami klausytojų, neužmegsime ryšio. Mūsų pasakojimas turi būti gyvas, turi kisti ir į viską reaguoti.

Mokantis sužinota: yra daug pasakojimo būdų, daug jo paslapčių mokančių mokyklų. Mes dėmesį skiriame tokiam pasakojimui, kurį mums skleidžia profesionali pasakotoja Milda Varnauskaitė.

Bibliotekininkai, išmokę pasakoti, sužinoję apie pasakojimo ekskursijas, pagalvojo: ką daryti, kad auditorija ne tik klausytų, bet ir ką nors naudingo nuveiktų? Tuomet paukštelis pačiulbėjo, kad dar už tolesnių jūrų marių šiauriečiai buria bendruomenę ir kuria edukacinius pasakojimus. Ta vieta vadinasi Legendų žemė (angl. *Land of legends*).

3 skyrius

Pasakotojų kelias

Kas niekada nelūžta ir niekada nesusidėvi? Gali tai atiduoti, bet vis dar turėti. Kiekvieną kartą atiduodant – tai tampa geresnis, o jei tuo nesidaliji – tai yra nenaudinga. Kas?

Daugeliui gali būti nesuprantama, kodėl taip sparčiai auga domėjimasis istorijų pasakojimu, tačiau šiais laikais, kai artimai susijusios bendruomenės beveik išnyko, šeimos nariai gyvena toli vieni nuo kitų, o technologijos pakeitė artimą žmonių bendravimą, pasakojamos istorijos gali sugrąžinti bendruomeniškumo jausmą ir atkurti tą puoselėjančias emocijas.

Kronobergo istorijų pasakotojų tinklas – nevyriausybinė organizacija, valdanti Legendų žemę Švedijoje. Legendų žemėje yra Legendų muziejus. Esame įsikūrę pietų Švedijoje Ljungbio mieste, kur vadovaujame Legendų muziejui, organizuojančiam daugybę visuomenei ir mokykloms skirtų renginių.

Nuo 1990 m. kasmet rengiame Ljungbio pasakojimų festivalį, į kurį dalytis geriausiomis istorijomis atvyksta apie 50 pasakotojų iš viso pasaulio. Mūsų tikslas ir uždavinys – skatinti žodinį pasakojimą kaip kultūros reiškinį. Pasakojimų festivalyje kasmet daugiausia dėmesio skiriama pačiam pasakojimui kaip svarbiai nematerialaus kultūros paveldo daliai. Matome, kad poreikis kurti kultūrinius saitus yra didesnis nei anksčiau, o Ljungbio pasakojimų festivalis būtent tą ir daro. Čia per pasakojimus susitinka ir buriasi skirtingo amžiaus ir skirtingų aplinkų žmonės, o mes trokštame parodyti požiūrių ir gyvenimiškos patirties įvairovę.

Likusią metų dalį rengiame įvairius spektaklius, paskaitas ir universitetų kursus. Mūsų edukacinė veikla skirta visiems besidomintiems – nuo 8 mėnesių iki pat brandaus amžiaus. Didžiuojamės galėdami sakyti, kad Kronobergo istorijų pasakotojų tinklas vienija narius iš visų Šiaurės šalių.

Manome, skleisti pasakojimus yra labai svarbu, todėl bendradarbiaujame su Ljungbio, Almhulto ir Alvesto savivaldybėse esančiomis legendinėmis vietovėmis. Nuoro-

domis keliuose ar pasakojamaisiais stendais konkrečiose vietose esame pažymėję 80 vietovaizdžių, su kuriais susijusi ypatinga istorija ar saktmė. Pasakojamuosiuose stenduose tekstai lankytojams pateikti švedų, anglų arba vokiečių kalbomis ir iliustruoti pasakojimą atspindinčiais piešiniais. Jei lankytojai nori pasakojimo paklausyti, tai gali padaryti atsisiuntę programėlę „Sagobygden“.

Šiuo metu vietovaizdžiuose pažymėtos legendinės vietos mena senąsias istorijų pasakojimo tradicijas, daugiausia surinktas tada, kai industrializacijos ir urbanizacijos kontekste buvo susirūpinta dėl kaimo bendruomenių tradicijų ir papročių išlikimo.

Šiandien ta pati tendencija stebima mažųjų pramonės šakų ir malūnų atžvilgiu. XX a. viduryje dėmesio centre buvusios mažosios pramonės įmonės šiuo metu daugeliu atvejų nutraukė veiklą, dėl to pasikeitė socialinis bendravimas ir socialinė struktūra. Kioskai, degalinės, mokyklos ir kitos susibūrimams naudotos erdvės yra nugriautos arba suteiktos naujos funkcijos. Todėl labai svarbu užfiksuoti su jomis susijusias istorijas būtent dabar. Erdvių, skirtų susitikimams, trūkumas ir neįsitvirtinimo tam tikroje vietoje jausmas daugeliu atveju nulemia nepritaipymo ir nesaugumo būseną. Mūsų tikslas – stiprinti vietos bendruomenes nepaisant kartų ir kultūrų skirtumų, suteikiant joms galimybę dalytis su vieta susijusiomis istorijomis.

Pasakojimas – socialinė, kūno ir mąstymo veikla vienu metu

Kartu su Kalbos ir folkloro institutu Švedijoje mes aktyviai įgyvendiname UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo išsaugojimo programą. Dalyvaujame veikloje, skirtoje žodinėms tradicijoms ir jų raiškos priemonėms išsaugoti, surinkti, perduoti, joms tirti ir pritaikyti praktiškai.

2014 m. Legendų žemę valdantis Kronobergo istorijų pasakotojų tinklas paskelbtas akredituota nevyriausybine organizacija, teikiančia konsultavimo paslaugas Nematerialaus kultūros paveldo išsaugojimo programos komitetui. Mes – vienintelė iš 190 pasaulio nevyriausybinių organizacijų, turinčių tokį pripažinimą. Taigi esame ir visas pasaulio akredituotas nevyriausybines organizacijas vienijančios Nematerialaus kultūros paveldo išsaugojimo programos Nevyriausybinių organizacijų forumo nariai. 2019 ir 2020 m. buvome forumo valdybos nariai, vienerius metus ėjome forumui pirmininkaujančios organizacijos pareigas. Atstovavome Vakarų Europos ir Šiaurės Amerikos geografinėi zonai.

2018 m. Švedijos Legendų žemė įtraukta į UNESCO Gerosios nematerialaus kultūros paveldo apsaugos patirties registrą ir tapome viena iš dvidešimties ten registruotų pasaulio organizacijų. Būti įrašytiems į šį registrą reiškia turėti išskirtinę pripažintą metodiką darbui su nematerialiu kultūros paveldu. Mes tuo labai didžiuojamės. Gavę UNESCO užklausas, vykdome ir ekspertų pareigas.

Istorijos pasakojimas – prieštaringas reiškinys: mes liekame vieni su savo vaizduote, tačiau kartu esame su klausytojais. Jaučiame tam tikrus artimus jausmus ir kartu esame nutolę nuo pasakojamų įvykių eigos. Klausydami susikoncentruojame ties praeitimi tuo metu, kai praeitis perteikiama pasakojimu dabartyje. Taigi, pasakotojo klausymas yra daug sudėtingesnis procesas nei tik pasakojamo teksto suvokimas ir interpretavimas. Pasakojimas – socialinė, kūno ir mąstymo veikla vienu metu.

Tikiu, kad tai, kas prarasta, atrandama iš naujo, prigimtinis alkis numalšinamas, ir žmonės patys atgauna džiaugsmą. Metams bėgant aš dar labiau įsitikinau, kad stipria visuomene išliksime tik naujai atrasdami bendruomeniškumo jausmą. Visą mums reikalingą žmogiškumą, magiją ir technologijų mokslą galime rasti per pasakojimų skleidžiamą išmintį. Albertas Einšteinas sakė, kad „vaikystėje girdėtose pasakose glūdi gilesnė prasmė, nei gyvenimo tiesoje... fantazija yra viskas“.

Tine Winther
 Švedijos Legendų muziejaus direktorė
Versta iš anglų k.

Išgirdę tokią įdomią naujieną bibliotekininkai šiauriečių paprašė atvykti pamokyti savo paslapčių. Sukūrė projektą „Pasakojimo meno ir metodo modelio sukūrimas Lietuvos bibliotekoms“ ir pasikvietė svečių. Atvyko dvi žynės, pasakorės ir dainės Rosa-Maria Lindfors ir Tirile Bryn. Ir bibliotekininkai išsiruošė į susitikimą, apie kurį žinia pasklido po 12 Aukštaitijos vietovių. Taip visi per Lietuvos miškus ir girias mokyti iš dviejų visažinių sulėkė į Molėtų kraštą. Bibliotekininkai norėjo sužinoti, kur, kada, kodėl ir kaip būtų galima pasakoti edukacines istorijas. Ir Rosa-Maria ir Tirile nuo ryto iki vakaro mokė ir mokė, mokė ir mokė, kol išmokė patirti atradimo džiaugsmą. Mokė žaisti, kurti, burti, dainuoti ir netgi mušti ritmus.

Kūrybiniai pratimai

A. Judrieji pratimai

Zuikis, zuikis

Šis žaidimas padeda pajusti, kaip svarbu ir sunku išlaikyti seką, dėmesį, nesutrikti, kai nuo chaoso ir painiavos pasidaro išties karšta. Tas gali vykti ir pasakojant, nes nežinome, kokia bus auditorija, su kokiais sunkumais susidursime, tačiau dėmesį vis tiek turime išlaikyti. Tai lyg gera treniruotė.

1. 8–30 žmonių grupė sustoja į ratą.
2. Visi lėtu ritmu plekšnoja per šlaunis ir ploja.
3. Vadovas zuikis klausia: „Kas turi zuikį?“
4. Lyderis zuikis sako: „Kas turi zuikį?“
5. Kiti dalyviai atsako: „Jūs turite zuikį!“
6. Lyderis zuikis ranka rodo, kaip išsižioja ir susičiaupia, po to sako: „zuikis, zuikis“.
7. Tada visi vėl eina „zuikiu, zuikiu“, tik rodo į kitą rato žmogų.
8. Pagaliau nurodytas asmuo pakartoja penktą veiksmą, išskyrus kairiajame ir dešiniajame šonuose esančius dalyvius, kurie zuikį metančiam žmogui trukdo mojuodami rankomis ir sakydami „Oga oga“.
9. Tas kartojama, kol kas nors suklysta.

Gelbėk gelbėk brolelį (adaptacija)

1. Išrenkamos 5 raganos, kurios gaudys.
2. Apibrėžiama, iki kur galima bėgti.
3. Kai ragana ką nors pagauna ir paliečia petį, tas dalyvis sustoja ir pradeda plasnėti sparnais.
4. Nepagautieji yra sesutės ir aplink norimą išgelbėti brolelį suka ratą, kol paliečia jo nugarą. Taip brolelis išgelbstimas.

B. Pasakojimo pratimai

Totemas

Pirmas žaidėjas sėdi, antras stovi, trečias stovi ant kėdės – tai Totemas su trimis galvomis. Likusieji žaidėjai sutupia aplink Totemą ir klausia. Kiekvienas Totemą vaidinantis žaidėjas atsako į klausimą – taria po vieną žodį, kol sudėlioja atsakymą.

Žaidimo esmė – suprasti, ar mes girdime vieni kitus, ar atsižvelgiame, pamąstome, ką galime sukurti kartu.

Sekam pasaką...

Visi sėdi ratu. Ratu sekame pasaką. Paeiliui kiekvienas atsako į klausimą, esantį žemiau. Jų yra penki. Pirmasis dalyvis pradeda pirmuoju klausimu, o penktasis pasaką užbaigia. Tada nuo pirmojo klausimo kuriama nauja pasaka.

1. Kartą gyveno... (kas? įvardyti).
2. Jis gyveno... (kur? įvardyti).
3. Kasdien jis (ji) įprastai... (ką darydavo? įvardyti).
4. Vieną dieną... (kas nutiko? įvardyti).
5. Sugalvoti ir pasakyti, kaip buvo išspręsta problema.

Istorijos kūrimas su klausimais

I dalis

Vedėjas dalyvių klausia. Jie sako pirmas į galvą atėjusias mintis. Vedėjas kuria iš to, kas pasakyta, kol išeina vientisa istorija.

Tinka klausimai (jų galima sumažinti, sukeisti vietomis, pridėti naujų):

1. Kur, kokioje vietoje vyko veiksmas?
2. Kas pagrindinis herojus, kuo vardu?

3. Ką jis mėgo?
4. Ko nemėgo?
5. Ar turėjo draugą?
6. Ar buvo dar kitas istorijos veikėjas?
7. Kas tas veikėjas? Kuo vardu? Kuo jis ypatingas?
8. Kokia problema iškilo? Kaip jautėsi pagrindinis veikėjas? Ką darė?
9. Kas atsitiko toliau? Kas veikėjui padėjo?
10. Kokia rasta išeitis?
11. Ko išmoko? Ir t. t.

Papasakojus istoriją, darbas vyksta toliau. Visi gauna po lapelį popieriaus.

1. Sėdėdami poromis kiekvienas dalyvis ant lapelio kažką neaiškaus papaišo.
2. Tada perduoda kitam. Šis iš to paišalo sukuria piešinį – suteikia kokią nors formą, pavaizduoja objektą.
3. Visi piešiniai atsiduria parodoje su ką tik sugalvotu pavadinimu (pavyzdžiui, „Ar buvo verta?“, nes nupiešta istorija apie voverės Barboros ir katino Antano paskolą iš apuoko, kuris paprašė grąžinti tą, ko dabar neturi, bet turės).

II dalis

Po 4–7 išsiskirstyti į grupes ir burtų būdu ištraukti, kas bus vedėjas (jis klausinės, fiksuos ir sujungs istoriją). Vedėjas klausia ir su grupe kuria istoriją (8–12 min.). Tada grupės pristato, ką padarė.

Ugdomos kompetencijos: stebima, kaip kiti pasakojo, kokias praktikas ir metodus naudojo, kokia yra kitų darbo refleksija.

Aptarimas.

Istorijos pavyzdys

Prie ežero, skaidraus kaip stiklas, gyveno žvejys vardu Kazys. Kazys labai mėgo žvejoti, o dar labiau mėgo girtis. Turėjo Kazys savo ištikimą draugą šunelį, kuris padėdavo žvejoti ir visada palaikydavo draugiją. Ir kai tik ką pagaudavo, kokį didesnį laimikį, Kazys nieko nelaukdamas eidavo per kaimą ir visiems girdavosi savo laimikiu.

Tačiau kartą sulūžo Kazio meškerė. Ir Kazys neturėjo kuo girtis, nebuvo ir ko valgyti. Badavo ir Kazio draugas šunelis. Neturėdami ką daryti ir būdami alkani, Kazys su šuneliu suko ratus aplink ežerą ir meldė pagalbos.

Staiga netikėtai pamatė auksinę žuvelę. Apsidžiaugė Kazys, pamatęs, kad ji atplaukė, ir jau pradėjo svajoti apie tris norus. Jis paprašys geros meškerės, laivėlio ir dar geresnio namelio prie ežero. Bet žuvelė iš Kazio akių suprato užmačias ir sako:

– Kazy, nesvajok, man atostogos, išpildysiu tik vieną norą.

Galvojo galvojo Kazys, koks čia noras galėtų būti, bet pažiūrėjęs į savo alkano draugo šunelio akis suprato, kas jam išties gyvenime svarbu. Ir paprašė žuvelės stebuklingo kibiro, su kuriuo einant palei ežerą žuvis pačios į kibirą sušoktų. Taip Kazys su stebuklingu kibiru ir šunelis daugiau niekada nebuvo alkani.

Istorijų kavinė (angl. *story sharing coffee*)

Pasiskirstoma į grupes po 5. Ant stalo – klausimai. Išsirenkama, kas bus pirmas. Jis ir kiti pagal laikrodžio rodyklę atverčia klausimą (temą) ir pagal jį po 2 min. pasakoja istoriją. Klausimai (temos):

1. Jus labiausiai sužavėję bateliai, kai buvote maži?
2. Kokių asmeniu labai žavėjotės vaikystės metais?
3. Jūsų viršininkas, kurio niekada nepamiršite.
4. Papasakokite apie savo kaimynę (-ą) ar kaimynus.
5. Įsimintiniausia dovana.

1. Papasakokite istoriją apie savo plaukus.
2. Koks yra jūsų ankstyviausias prisiminimas?
3. Už kokią išdaigą esate įkliuvę?
4. Kaip jus aplankė išskirtinis svečias ar gal jūs buvote svečias?
5. Papasakokite ką nors linksmo.

Grupėms reikia parinkti skirtingų klausimų ir juos sudėlioti nuo lengviausio iki sunkiausio.

Pagaliau moderatorius grupių narius pakviečia pristatyti įdomiausias išgirstas istorijas.

C. Pratimai vaizduotei ir kūrybiškumui lavinti

Vaizduotės galia ir istorijos (angl. *the power of imagination and the stories*)

Žaidimas susipažįstant

Pasakykite vardą ir parodykite judesį. Kiti tą judesį pakartoja kiekvienam prisistačius. Keliaujama ratu tol, kol visi prisistato.

Žaidimas „1 sekundė po kadro“

1. Kiekvienas dalyvis išsirenka nuotrauką (jų įvairių pasiruošti iš anksto).
2. Įsivaizduoja esą fotografai, matę, kas atsitiko po 1 sekundės užfiksavus tą vaizdą.
3. Darbas poromis. Pasakojama draugui, ką tada matė.
4. Su visais dalijamasi išgirstomis istorijomis.

Atsisakymų žaidimas „Kai sako „ne“

Į poras suskirstyti dalyviai sėdi vienas prieš kitą. Išsirenkama, kas bus pirmas.

1 dalis. Vienas poros dalyvis 5 kartus klausia, siūlo ką nuveikti (Gal einam į kiną? Gal nori ledų? ir t. t.), kitas atsako „Ne“. Po 1–2 min. klausia antrasis, atsako pirmasis.

2 dalis. Vienas dalyvis siūlo, kitas atsako: „Taip, norėčiau, bet...“ (neturiu laiko, esu pavargęs ir t. t.). Po 1–2 min. siūlo antrasis, atsako pirmasis.

3 dalis. Vienas dalyvis siūlo, kitas atsakydamas dar šį tą prideda: „Taip, ir dar galim pakeliui į pirtį užsukti.“ Po 1–2 min. siūlo antrasis, atsakydamas prikuria pirmasis.

Aptarimas. Kaip jautėmės? Kada buvo lengviau: klausti ar atsakyti? (Galima pateikti įvairių klausimų).

Žaidimas „Kur buvo mano kojos?“

Dalyviai porose pasakoja vienas kitam. Po 2 min. pasikeičia. Klausytojas pasakotojo nepertraukia. Pradėti: „Mano kojos buvo..., jos matė, jos vaikščiojo...“ ir pan.

Žaidimas „Šiandien šviečia saulė“

1. Visi susėda ratu. Kėdžių turi būti viena mažiau, nei yra dalyvių grupėje. Vedėjas stovi viduryje.
2. Vedėjas įvardija vieną bruožą ir sako: „Šiandien šviečia saulė tiems, kas ...“ (apsiavęs baltus batus, negėrė kavos, rytą suvalgė kiaušinį, nešioja akinius, mėgsta keliauti ir t. t.). Arba sako: „Vietomis keičiasi tie, kurie...“
3. Kas turi tą bruožą ar atitinka įvardytas savybes, keičiasi vietomis ir bando sau rasti laisvą vietą. Negalima užimti vietos, kuri yra jūsų kaimyno iš dešinės ar iš kairės.
4. Be vietos likęs dalyvis tampa vedėju ir vėl turi sugalvoti kokį nors bruožą, kad dalyviai keistųsi vietomis.

Žaidimas „Žinau, kas tavo kišenėje...“

Esant rate pasirenkamas draugas pagal tai, su kuo susitiks žvilgsnis.

Tada vyksta dialogas:

– Ar tu žinai, kas mano kišenėje? (ar „Tu nežinai, ką aš turiu kišenėje?“, „Aš žinau, kas tavo kišenėje...“)

– Taip, žinau!

– Pasakyk man!

– Tavo kišenėje ... (pratęsia).

Svarbu! Pasakoti apie daiktą ar objektą, kuris labai didelis ir į kišenę netelpa (pvz., medis, begemotas ir t. t.).

Moralas. Geriausi rašytojai – geriausi melagiai. Mes visi melavome vieni kitiems, kai kūrėme nebūtas istorijas. Jose, kaip ir folklore, tikrai yra išmonės ir šiek tiek melo. Melas įtikina, kai yra arčiau tiesos.

Klausymo ir dėmesio žaidimas

Visi sėdi dviem eilėmis, vienas prieš kitą.

Vedėjas vienai dalyvių eilei už nugarų stovi taip, kad kita eilė jį matytų. Kai vedėjas eina į vieną pusę, prieš jį esantys dalyviai klauso neatidžiai (kuičiasi, dairosi ir t. t.), o kai eina kitą pusę (pavyzdžiui, prie lango), tada dalyviai tampa dėmesingi, klauso.

Vedėjo veido nematantieji 2 min. pasakoja apie tai, ką per pusryčius valgė (ar kalba kita vedėjo pasiūlyta tema).

Tada pasikeičiama vaidmenimis: vedėjas pereina kitai eilei už nugarų ir pasakoti pradeda pasakoti tie, kurie ką tik klausė.

Aptarimas. Kaip jautėmės? Ar malonu pasakoti, kai neklauso? Ir kt. klausimai. Svarbu pabrėžti, kad reikia mokėti ne tik pasakoti, bet ir klausyti.

Istorija „Milžinas“

Seniai seniai toli už jūrų marių buvo miestas, apjuostas aukšta tvora. Iš miesto ir į miestą buvo galima pakliūti tik per vienus vartus. Miestas gyveno savo įprastą gyvenimą, kai vieną dieną už miesto vartų iš kažkur atsirado didžiulis baisus milžinas, kuris gąsdindavo kiekvieną, norintį išeiti iš miesto, ir mojuodavo didžiule medine kuoka visaip riaumodamas ir rėkdamas.

Daug jaunuolių bandė eiti ir nugalėti milžiną, bet pamatę išsigąsdavo ir vėl parbėgdavo į miestą. Kilo didelė panika, ir miesto valdovas nusprendė, kad tai jo pareiga eiti ir susigrumti su milžinu, kad išgelbėtų miestą.

Tik išėjusį valdovą už miesto vartų pasitiko milžinas. Jis riaumojo ir savo milžiniška kuoka visaip mosavo. Išsigandęs valdovas pradėjo trauktis link vartų atatupstas, suklupo. Laimei, jo būta tikrai drąsaus valdovo. Tad atsistojo ir nusprendė, kad kito kelio nėra – milžiną reikia nugalėti, ir po žingsnelį pradėjo eiti link to milžino. Su kiekvienu valdovo žingsniu milžinas mažėjo ir mažėjo. Priėjęs visai arti milžino valdovas pamatė mažulėlį milžinuką, paėmė jį į delną ir prisitraukęs artyn paklausė: „Kas gi tu toks esi?“ Atsakymas buvo: „Baimė.“

Svarbu! Aptarkime su grupe, kad dažnai mus sustabdo tik mūsų pačių baimė, bet ne aplinka. Ir tik nuo mūsų priklauso, kaip tą baimę nugalėsime.

Darbas su šia istorija:

1. Dalyviai vienas kitam pasakoja šią istoriją. Jei nori, kai ką atima, kai ką prideda.
2. Po to ją perteikia taip, lyg tai būtų apkalbos.
3. Šia istorija pasidalijama su kitu dalyviu, pasakoma, kas ir kaip suprasta, kokių kilo emocijų, asociacijų, ką ji primena.
4. Paskui istorija pasakojama skėčio principu – įvardijami akcentai, išskiriamos svarbiausios dalys, tezės.
5. Pagalvoję apie ugnį ir ją įsivaizdavę, dalyviai vienas kitam, tarsi tą ugnį stebėtų, pasakoja istoriją.
6. „Milžino“ ir ugnies istorijos taip, kaip atrodo, kad yra geriausia, supinamos į vieną ir pasakojama poros draugui.

Darbas grupėje su „Milžino“ pasaka

1. Parodyti ritmą (pavyzdžiui, keturių ketvirtinių).
2. Po to savo istoriją reikia sudėti į ritmą keturių dalyvių grupėje. Ar nebus panašu į repo dainą?

Svarbu! Net pačias ilgiausias istorijas ritmas padeda įsiminti lengviau.

Žaidimas „Akmuo, popierius, žirklys“ (adaptacija)

1. Ženklas, reiškiantis raganą (ji nugalė juodvarnius, bet ne sesutę).
2. Ženklas, reiškiantis juodvarnius (juodvarniai nugalė sesutę, bet ne raganą).
3. Ženklas, reiškiantis sesutę (sesutė nugalė raganą, bet nugalė juodvarnių).

Dvi grupės. Jų dalyviai tyliai nusprendžia, kuo bus, kokį ženklą visi kartu rodyti. Vedėjui suskaičiavus iki trijų grupės atsisuka rodydamos, kas jos yra. Laimi pagal žaidimo sąlygas.

Daugiau pratimų norintiems lavinti kūrybiškumą ir pasakojimo įgūdžius žr. internete.

Išmokusios, kaip reikia pasakoti, bibliotekininkės pradėjo svajoti apie būsimus festivalius, šventes ir susitikimus. Bet svarstant iškilo klausimas – o kam ir su kuo? Ilgai suko galvą, kol išgirdo, kad už jūrų marių vakarų kalnuose, tolimoje Vakarų saloje, įsikūręs pasakojimo miestelis, kur yra atsakymai į šiuos klausimus. Įgyvendinant projektą „Tarptautinė kvalifikacija novatoriškoms bibliotekų idėjoms, 3“, burtai iškrito laimingosioms ateities žinia-nešėms. nuvykti į Pasakojimo centrą Glazgo mieste, Škotijoje. Ten sužinojo, kaip reikėtų pasakoti vaikams, kaip senjorams. Buvo išties įdomu!

4 skyrius

Pasakojimai skirtingoms auditorijoms

Pasakojant klausytojai ir pasakotojas yra vienodai aktyvūs. Pasitarajam labai svarbu pasirinkti tinkamą struktūrą istorijai pateikti. Gera istorija perduoda tik vieną, aiškiai pabrėžtą idėją. Ji gali būti atpasakota 1–2 sakiniais. Svarbu, kad pabaiga būtų emocionali ir klausytojus sudomintų, juk ji yra ilgiausiai atminty išliekanti dalis.

Kiekviena auditorija turi savo ypatumų. Mažesni klausytojai pasakotoją norėtų matyti kaip globėją. Paauglius galima sudominti unikaliu objektu. Vyresnius klausytojus patraukia demokratiška, draugiška, atvira ir diskutuoti pasirengusi asmenybė.

Jei klausytojams patinka mūsų istorija ir tai, kaip ją pateikiame, žinia apie mus tikrai bus paskleista kitiems.

Trumpesnę istoriją lengviau įsiminti ir perteikti

Ruošiantis pasakoti, būtina pažinti savo klausytojus. Atsakykime:

- 1. Kas mūsų klausys – didelė ar maža grupė?**
- 2. Kokiu tikslu klausytojai pas mus ateina?**
- 3. Ką galime jiems pasiūlyti?**
- 4. Kokių abejonių, baimių ar išankstinių nuostatų jie gali turėti?**
- 5. Ką žino apie mūsų organizaciją?**
- 6. Kokia jų pasaulėžiūra, kultūra, nuotaika?**

Trumpesnę istoriją lengviau įsiminti ir perteikti. Net per 2 minutes galima sudominti pagrindiniu veikėju, jam išskelti užduotį, ją kulminacijoje įveikti ir apibendrinus baigti.

Pasakojimai vaikams

Pasakotoja Sarah Rankin susitikimus su vaikais siūlo vesti pagal amžiaus grupes. Nuo 0 iki 5 metų grupėse (iki 8 šeimų, kai klausosi vaikas ir jį lydintysis; trukmė apie 1 valandą) vaikai būna su tėvais.

Pasakojimo klubai vaikams Glazge

- 1. Vaizduotės klubas** skirtas vaikams nuo 0 iki 5 metų. Pagal oro sąlygas šis klubas veikia ir lauke, bendruomenės sode. Projekto metu pasakojimo centras šeimoms, jei kuri susiduria su sunkumais atvykti, padeda apmokėti transporto išlaidas, netgi pasirūpina šiltais drabužiais. Šiuos klubus rekomenduoja medicinos centrai, į juos atvyksta mamos su labai mažais vaikais.
- 2. „Boogie Babys“** – pasakojimo klubas su muzika. Paleidžiama muzika, ir vaikai su savo minkštais žaislais juda, šoka, groja instrumentais.
- 3. „Connecting stories“** (vienijančios istorijos) skirtos 0–2 metų amžiaus vaikams, gimusiems per Covid-19 pandemiją, ir jų tėvams. Susitikus dalijamasi istorijomis, kokių potyrių išgyventa tokiu metu laukiantis vaikelio, jam gimus ir jį auginant.
- 4. Istorijos masažas** – tinka kūdikiams, kai pasakojant istoriją daromi tam tikri judesiai, pavyzdžiui, su savo ranka paspaudžiamas pilvukas – sukuriamas vaizdas lyg ten eina meškinas.

Ką daryti, kai vaikas pradeda verkti? Jokiu būdu neprašyti, kad išeitų, visi turi jaustis saugūs! Tėvams reikia pasakyti, į kurią erdvę jie gali išeiti nuraminti vaikutį. Svarbu, kad visi suvoktų, jog nieko blogo nėra, jei mažylis ir verkia.

Šiek tiek vyresni vaikai jau patys gali dalytis ir kurti istorijas.

1. Trijų maišelių istorija (kas, kur, kam nutiko).

Vaikai savo istorijas nupiešia ir įdeda į maišelį. Kas savaitę pasirinkti kelis veikėjus iš maišelio, kelias vietas iš kito maišelio ir kelis nuotykius (panaudotus lapelius perlenkti perpus, kad vaikai žinotų, jog jų piešinys yra maišelyje, bet pasakotojas jau žino, kad to traukti nereiktų – tada visi piešiniai bus panaudoti). Tada su grupe kuriama istorija. Pasakojant prie istorijos vaikas gali vienąkart ką nors pridėti (magiško piršto taisyklė) – pakelti pirštą ir istorijai pasakyti ką nors papildomo.

2. Objektų maišelis (žaidimas). Vaikai užmerkia akis, prieš juos pasakotojas padedą pasirinktą daiktą, leidžia jį paliesti, tada pažiūrėti ir papasakoti, iš kur jis atsirado. Galima leisti pirmiau nupiešti ir tada papasakoti.

Viską, kas auditorijoje vyksta su vaikais, galima įtraukti į istoriją – bus papildomos medžiagos. Jei vaikai juokiasi, pasakojant taip pat panaudoti juoko elementą: „Ir ta princesė tiek juokėsi, kad jai plyšo pilvas“, jei žiovauja: „Varlė buvo tokia mieguista, kad miegojo dieną naktį, nieko nevalgė ir nieko negirdėjo.“

O ką daryti, jei vaikai neklauso? Jei kas būna itin aktyvus, išleisti į lauką, tegu apibėga aplink pastatą, tada nurims. Jei tokių sąlygų nėra, fizinę iškvopą padaryti patalpoje, tas tikrai padeda.

Dirbdami su vaikais, vadovaukimės trejeto taisykle. Istorijose, kylant konfliktui, du kartus kažkas nepavyksta, o trečią kartą būna kitaip: „Ėjo laimės ieškoti – nerado, antrąkart nerado, bet nuėjus trečią kartą pavyko.“

Pasakojimas suaugusiems

Pasak pasakotojos Daivos Ivanauskaitės, kiekvieno pasakojimo paskirtis – tikėtis poveikio skirtingoms grupėms ar bendruomenei. Rezultatams pasiekti reikia metodų įvairovės.

Suaugusiųjų grupėms svarbiausia išlaisvinti kūrybinį pasitikėjimą, skatinti atviras išvalgas, ugdyti kūrybiškumą ir norą dalytis. Kovoje su vienišumu sukuriama progų išeiti iš namų. Tokiu atveju gerėja dalyvių fizinė, psichinė ir emocinė savijauta.

Pasakojimai keičia žmonių gyvenimus

Pasakojimai keičia žmonių gyvenimus, saugo nuo žalingų įtakų, skatina dalytis istorijomis su kitais, sukuria progų ir sąlygas draugystei, saviraiškai.

Pasakoti stabdo vidinę baimę

Kaip pradėti? Verta bendradarbiauti su gydytojais, kad jie istorijų pasakojimą išrašytų kaip receptą. Taip pat su socialiniais darbuotojais, būsto asociacijomis. Lankomasi įvairiose bendruomenių šventėse, netgi namuose, kur ir pasakojama, ir klausomasi. Bendradarbiaujama su senelių namais, slaugos darbuotojais.

Kas būna sunkaus? Pasakoti stabdo vidinė baimė, nelengva rasti gerų istorijų. Visada iškils klausimų, ar tos pačios istorijos tinka suaugusiųjų ir kitoms grupėms, kaip pasirinktą istoriją pasakoti, kas tą gali daryti ir t. t.

Istorijų pasakojimai vaikams ir senjorams gali būti tokie patys – ir vieni, ir kiti yra išmintingi. Skiriasi tik jaunimui, nes jiems reikia inovacijų, išskirtinumo, efektų.

Pasakoti reikėtų trečiuoju asmeniu, nereikia įsikūnyti į įvykį, kuris mums nenutiko. Jeigu tikslas – teatralizuotas pasakojimas, tada galima kalbėti pirmuoju asmeniu, apsirengti pagal laikmetį, netgi pasiruošti specialų kostiumą. Toks pasirodymas jau tampa mini spektaklis.

Dirbant su suaugusiais svarbu pradėti dialogą, sukurti jaukią aplinką vaišinantis arbata, kava. Tas skatins bendrystės, jaukumo jausmą, išlaisvins mintis. Šiai grupei svarbu kartu sukurti vertę – renginį, tinklalaidę ar parodą su dalyvių darbais ir istorijomis.

Geras istorijų pasakojimo formatas

Istorijų kavinė gali būti vieną kartą ar kelis. Derinama pasakojimas ir praktinė veikla. Pavyzdžiui, iš senų drabužių kuriami maišeliai ir siuvama. Paskui pasidalijama istorijų kūrimo refleksija, kodėl pasirinko tam tikras aplikacijas, ką reiškia spalvos ir t. t. Iš sudaužytų šukių lipdomos lėkštės.

Istorijų pasakojimo dirbtuvės tinka istorijoms išgauti ir parinkti. Tuomet reikia ledlaužio – pratimo, gali būti su vardais ar kt. Galima pasakoti mitus, legendas, istorines žymių žmonių biografijas. Ieškoti sąsajų su savimi – tinka gyvenimo nuotykių, autobiografiniai pasakojimai.

Fantaziją sužadins:

- dėžutė su tam tikrais daiktais
- paveikslų reprodukcijos
- dainos, laidų šaukiniai
- gamtos garsai, kvapai (maisto, kepinių, drabužių...)
- televizijos, radijo programos
- paliečiami objektai

Pasakojimo pagrindinės dalys

Pasakojimo struktūra:

- pradžia – ko veikėjui reikia
- vidurys – kliūtys, problemos, iššūkiai
- pabaiga – kaip ieškome išeities, kuo viskas baigiasi

Temos istorijoms:

- mano vieta čionai
- mano ryšys su gamta
- vaikystė – mokykla
- šokinėju su guma
- žaidžiu, turiu pomėgių
- laisvalaikis, atostogos
- kelionės, foto iš pajūrio
- šokiai, atsiminimai apie juos
- šiuolaikinė muzika
- darbas, karjera, pomėgiai
- draugai, artimieji, susitikimai
- augintiniai
- maistas
- mada – drabužiai, šukuosenos, batai
- interjerai – taburetės, staliukai, indai
- lovatiesės, staltiesės
- knygos, filmai, televizija
- teatras, radijas
- sodininkystė
- bažnyčia
- mūsų pačių nuotyčiai
- istoriniai įvykiai

Svarbu! Kiekvienas turi pasirinkti sau mielą būdą pasakoti ir rasti auditoriją, su kuria jam būtų gera dirbti. Pasakojama istorija turi pasiekti klausytoją.

Daugiasensorinis pasakojimo metodas

Devintojo dešimtmečio pabaigoje daugiasensorinį pasakojimo metodą – tai maloni veikla didelių ir daugybinių mokymosi sunkumų ir specialiųjų ugdymosi poreikių bei negalių turintiems įvairaus amžiaus asmenims – kaip specifinį pirmasis įvardijo mokslininkas Chrisas Fulleris. Šis metodas pastaraisiais metais naudojamas Jungtinėje Karalystėje, auga susidomėjimas juo ir Europoje. Literatūra teigia, kad tokiu būdu pasakojamos istorijos padeda lavinti raštingumo įgūdžius ir socializacijos problemų turinčius asmenis paskatina lengviau bendrauti, be to, teigiamai veikia psichinę, emocinę ir fizinę būklę.

Tai būdas, kai pasakojamos istorijos veikia ne tik sakytiniu būdu, bet kartu stimuliuoja klausytojo jutiminius – lytėjimo, uoslės, klausos, skonio ir regos – pojūčius. Tokie, pavyzdžiui, gali būti šviesos, šilumos, šalčio efektai, triukšmas ar kiti klausą veikiantys garsai, tam tikros maisto, audinių ar medžiagų, tarkim, medienos, tekstūros, įvairūs kvapai.

Istorijų pasakojimas marginalizuotoms ir socialinės atskirties grupėms

Tai įvairios žmonių grupės konkrečioje kultūroje, kontekste ir istorijoje, rizikuojančios patirti visapusę diskriminaciją dėl skirtingų asmeninių savybių ar pagrindų sąveikos.

Socialinę atskirtį nulemia:

- biologinė ir socialinė lytis
- lytinė orientacija
- amžius
- išsilavinimas
- etniškumas
- pajamos
- religija ar tikėjimas
- gyvenimas įvairiose geografinėse vietovėse ir pan.
- sveikatos būklė

Priklausymas tokiai grupei ar suvokimas, kad jai priklausoma, didina nelygybės riziką naudojantis teisėmis, paslaugomis ir prekėmis įvairiose švietimo, užimtumo, sveikatos, socialinės paramos ir aprūpinimo būstu srityse, taip pat siekiant apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje ar institucinio smurto ir teisingumo. Glazgo pasakojimo centro pasakotojai tokioms grupėms aktyviai teikia pagalbą,

organizuoja ir veda užsiėmimus, šių grupių žmonėms per pasakojimo istorijas ir įvairias veiklas padeda nesijausti visuomenės atstumtiems ir vienišiams. Tokie susitikimai veikia kaip grupinė terapija.

Jiems ruošiantis svarbu visiems dalyviams sukurti saugią erdvę.

Paprastai visi sutinka, kad tas, kas pasakoma, už šios grupės ribų neišeina.

Išimtyms galimos tik tada, kai kam iškyla grėsmė (pavyzdžiui, kūrybines ar kitas užduotis atlikdamas dalyvis mini narkotikus ar užsimena apie savižudybę). Tada renginio vedėjas savo įtarimus praneša tam tikroms institucijoms.

Svarbu pradėti ir sesiją baigti aiškiai ir struktūruotai.

Susitikimą pradėkime:

- 1. Kaip praėjo tavo rytas?**
- 2. Kokia tavo diena?**

Svarbu įvertinti, kad grupėje dalyviai tampa atviri, dalijasi savo patirtimis, jie tarsi nusiima šarvus. Dėl to būtina skirti laiko, kad išeidami tuos šarvus užsidėtų atgal. Padeda ir koks žaismingas pratimas, leidžiantis dalyviams nurimti ir grįžti į realų kasdienybės pasaulį.

Visada svarbūs ryšiai su kitais specialistais ar institucijomis. Verta turėti partnerių ratą, kurie žino, kaip geriausiai galima padėti esant vienai ar kitai socialinei problemai.

Susipažinti padedantys pratimai

Kelionės momentas

Sėdima ar stovima ratu.

- 1.** Vedėjas dalyvių paprašo papasakoti ryškiausią savo kelionės į šią vietą momentą (kulminaciją). Jei nieko neatsitiko, papasakoti, kokia buvo kelionė.
- 2.** Ratu sėdintys dalyviai kalba paeiliui. Jei niekas nediršta, pradeda vedėjas ir siunčia ratu.

Dvi tiesos ir vienas melas

1. Apie save per 5 min. sugalvoti tris faktus. Du – tiesa, o vienas – melas.
2. Viską išvardyti.
3. Visi stengiasi atspėti, kuris faktas teisingas.
4. Kai atspėja, kalba kitas dalyvis.

Pavyzdžiui, sakoma: esu olimpinis plaukimo čempionas (melas), vieną kartą pamaniau, kad kalbėjau su Dievu, iki savo 18-to gimtadienio aplankiau 18 užsienio šalių.

Daiktų krepšys

Taikomas metodas „Vienas žingsnis atgal (angl. *one step remove*)“. Tai veikėjo modeliavimo žaidimas, kai dalyviai kartu kuria personažą pagal asociacijas su savo asmenine patirtimi. Tas personažas dažnai būna dalyvių gyvenimo, patirčių, vertybių ir pasaulio suvokimo atspindys.

1. Viduryje padėta kuprinė. Vedėjas dalyvių klausia, kokiam žmogui ji galėtų priklausyti. Visi sako savo versijas ir diskutuoja, kol kartu padaro vieną išvadą.

Svarbu. Daiktai kuprinėje turi tikti grupei ir būti atpažįstami. Pavyzdžiui, jaunimui parenkama ausinukai, saldainių, gertuvė, mobilusis telefonas ir t. t.

2. Kiekvienas dalyvis iš kuprinės ima po daiktą ir svarsto, kam, kokiam herojui ši kuprinė priklauso.
3. Visi išimti daiktai sudedami rato viduryje.
4. Vedėjas iš kuprinės išima paskutinį daiktą – laišką, suplėšytą į kelias dalis su kai kur neįskaitomu tekstu.
5. Personažo kontūrą piešia ant popieriaus.

6. Kontūro viduje užrašo, ką iš daiktų sužinojo apie personažą, o kontūro išorėje surašo, ko nežino.
7. Grįžtama prie laiško. Grupė paskirstoma į kelias smulkesnes. Kiekviena persirašo laišką ir tose vietose, kurios neaiškios, palieka vietas įrašyti saviems žodžiams.
8. Grupelės kuria versijas, kam personažas rašė laišką ir kas įvyko, po to pristato.

Šiame etape sukuriami veikėjų vardai. Ir grupelės parinktu vardu papildomas piešinys.

9. Kiekviena grupė dalijasi sukurtu laišku.
10. Vedėjas piešinį papildo naujais faktais.
11. Kai reikia su personažu atsisveikinti, ant trijų lipnių lapukų dalyviai parašo, kokia personažo svajonė, ką galėtų jis padaryti, kad ją pasiektų, kokių pokyčių turėtų imtis, kad ta svajonė virstų tikrove.

Kiekvienas grupės narys pristato, ką užrašė. Lapeliai suklijuojami ant piešinio ar šalia jo.

12. Atsisveikinant grupės paprašoma personažui sugalvoti dovaną, tai gali būti ir fizinis daiktas.

Pratimai susitikimo pabaigai

Iki 20 rate

Visi skaičiuoja iki 20. Bet kuris žaidėjas sako skaičių eilės tvarka. Jei du vienu metu pasako tą patį, skaičiuojama iš naujo.

Išsirink batus

1. Dalyviai stovi ratu, žiūri žemyn ir išsirenka kito dalyvio batus.
2. Kai vedėjas sako: „Žiūrime į viršų“, kiekvienas pakelia galvą ir pažiūri į pasirinkto žmogaus akis.

3. Jei dalyvių žvilgsniai susitinka, abu iškrenta ir sėdasi. Pasilieka ir toliau žaidžia tie, kurie žiūri į žmogų, nežiūrintį į juos.

Istorijų pasakojimas jaunimui

Pasak pasakotojo Colin White, tikslinė 10–24 metų jaunuolių auditorija turi daugiau iššūkių ir streso nei kitos amžiaus grupės, nes keičiamos švietimo sistemos, mokykla, pradeda studijuoti, ieškoma pirmojo darbo, gyvenamosios vietos, kuria šeimą, patiria asmenybės ir fizinių pokyčių, vyksta saviieška, konfliktai su artima aplinka ir t. t. Jaunus žmones pasiekia labai didelis kiekis informacijos. Neturėdami patirties išgyvena dėl visko – jaudina klimato atšilimo problemos ir žemės ateitis, aplinkosauga, politiniai ar švietimo pokyčiai, nauji įstatymai, nusikaltimai, rūpi žmogaus teisės ir t. t.

Ši amžiaus grupė dar neturi daug komforto zonų, tad svarbu užtikrinti visų narių gerą savijautą. Dažnai dalyviai neatsimena, ką konkrečiai darė, bet atsimena, kaip jautėsi.

Dirbama su 8–10, 10–12, 13–16, 17–24 metų amžiaus žmonių grupėmis. Svarbu, kad nebūtų didelio amžiaus skirtumo. Ryški diferenciacija gali pakenkti grupės vystymuisi (10 metų vaikas neras bendros kalbos su 14 metų paaugliu, o šis neturės bendrų interesų su 24 metų jaunuoliu).

Pagrindinis pasakojimo meno jaunimui tikslas – sukurti erdvę, kur susirinkus būtų galima dalytis savo istorijomis. Tokiu atveju pasakotojas tik retsykiais kalba vienas.

Taip pat svarbu sukurti taisykles, susitarti. Pavyzdžiui, dirbant su paaugliais iš pat pradžių reikia pasakyti, kad išeiti įpusėjus susitikimui negalima. Jie gali nelankyti pasakojimų klubo, jei jiems kas nepatinka, gali būti tik stebėtoju ir aktyviai nedalyvauti, tačiau pirmoji taisyklė ir tokiam paaugliui vis tiek galioja.

1 pratimas. Susipažinkime

1. Dalyviai išskirstomi į grupes po 2–3.
2. Jose kiekvienas pasako vardą ir apie save įdomų faktą.
3. Bendrame rate kiekvienas dalijasi istorija ne apie save, o apie kitą grupelės, kurioje buvo, asmenį.

2 pratimas. Į eilę pagal požymį

Dalyvių prašoma nesikalbant sustoti į eilę pagal kokį požymį, pavyzdžiui, gimimo metus, mėnesį, vardo raides ir t. t.

Šis žaidimas taip pat padeda bendrauti be žodžių, skatina interakciją su kitais grupės nariais, padeda rasti panašumų ir vienas kitą geriau pažinti.

3 pratimas. „Ha, Ho, Hi“

Įsivaizduojame, kad rankose laikome kamuolį (jį permetant kitam galima parepetuoti).

Tada žaidimą sunkiname:

1. Vedėjas meta kamuolį sakdamas „Ha“.
2. Tas, kuris pagauna (kūnu tą vaizduoja) ištaria „Ho“.
3. Iš šonų esantys žaidėjai atsisuka į kamuolį pagavusįjį ir, rodydami ninzės kirčio ar kokį kitą judesį, sako „Hi“.
4. Kamuolį pagavęs meta kitam žaidėjui su „Ha“.

Kartoti, kol nusibos. Šis reakciją lavinantis žaidimas padeda išsijudinti, skatina atidumą.

4 pratimas. 7 kūno energijos pratimai

Įsivaizduokime šuolį su guma. Panašiai reikės valdyti balsą. Visi pradeda žema nata ir ją pagal vedėjo rankos judesį palaipsniui aukština, kol iš plaučių iškvepiamas visas oras. Įkvėpus vėl tokiu pat greičiu grįžtama į pradinę natą.

Pratimas padeda sukaupti dėmesį, palavina balso stygas, atpalaiduoja kalbėseną, jei paaugliai būna vis dar įsitempę.

5 pratimas. Istorija per 5 min.

Grupelės po 3–5 žmones. Įsivaizduojama vieta (pvz., cirkas).

1. Kiekviena grupelė pasirenka vaidmenį pagal tai vietai reikalingus darbus (pavyzdžiui, bilietų pardavėjos, orkestras, gyvūnų prižiūrėtojai).
2. Nariai nusprendžia, ką jie kasdien veikia, ir vedėjui paklausus žodžiu, judesiu ar abiem būdais pristato.
3. Tada aptaria, kas jiems buvo netikėto, kokia problema iškilo, ir vedėjui paklausus pristato.
4. Pagaliau pasvarsto, kaip buvo išspręsta problema, ir vėl visiems pristato.

Po to sekama nuosekli istorija.

Vedėjas parenka lengvą, paprastą, judrią muziką (be žodžių) ir pradeda pasakoti: „Vieną kartą cirke... (parodo į grupelę, ir jos nariai pasako, kas jie ir ką veikia).

Po to vedėjas tęsia: „Ir vieną dieną jie..“ arba „Tada staiga nutiko kai kas baisaus...“ (parodo į kitą grupelę, ši pasako ar parodo, kas iš tikrųjų nutiko).

Vedėjas tęsia: „Bet ačiū Dievui, kad...“ (parodo į grupelę, ši sako, kaip buvo išspręsta problema.

Pagaliau vedėjas baigia: „Ir visi toliau ilgai ir laimingai gyveno“.

6 pratimas. Istorija su lapeliais

Pasirenkti tris skirtingos spalvos lapelius. Jie užversti. Ten pagal spalvą nurodyta:

- veikėjas – kas? (geltoni)
- vieta – kur? (mėlyni)
- daiktas – su kuo? (raudoni)

Tada grupelės po 4 narius kuria paveikslėlius. Jei lapelyje parašyta „Piratas“, sukuria pirato paveikslą iš savo kūno, rankų (vienas gali būti „kepurė“, kitas „akies raištis“ ar

kitos detalės). Vienas asmuo iš grupelės pasakoja istoriją. Kai pasakomas lapelyje užrašytas žodis, tada visi sustoja į paveikslėlio pusę ir vaizduoja judesį.

Šis žaidimas leidžia kurti netikėtas istorijas ir veikti kaip vienai grupei, ugdo kūrybiškumą, skatina bendrauti, stiprina komandos darbą.

7 pratimas. Kas tavo krepšyje?

Perskaitomas lapas su dialogu. Grupelėse po du sukuriama skirtinga situacija nusprendžiant, kas yra A, kas yra B. Pavyzdžiui, A veikėjas švenčia gimtadienį, kitoje grupelėje A veikėjas pavogė ką nors ar bėga iš namų, o B veikėjas yra tėvai, įkyrus klasės draugas, kaimynas ir t. t. Taip sukuriami skirtingi scenarijai. Lapai su dialogais išdalijami visiems grupelės nariams ar bent po vieną grupei.

Šis pratimas leidžia geriau pažinti savo grupę, atskleidžia pomėgius.

Dialogas

A – Kas tavo krepšyje?

B – Niekas.

A – Kas krepšyje?

B – Niekas.

A – Tai neatrodo kaip niekas.

B – Argi?

A – Ne. Tai atrodo sunkiai.

B – Palik mane ramybėje. Tai neturi nieko bendro su tavimi.

A – Taigi vis dėlto kažkas yra krepšyje. Kas jame?

(griebia už krepšio rankenos)

B – Pasitrauk!

A – Parodyk!

B – Aš negaliu.

A – Tu gali. Parodyk. Dabar.

(suduoda)

B – Gerai.

(lėtai atsega užtrauktuką ir parodo)

8 pratimas. Istorijų kauliukai

Istorijų kauliukai (angl. *story cubes*) – pagalbinė istorijų kūrimo ir kūrybiškumą lavinanti priemonė. Ant jų yra skirtingi paveikslėliai, nurodantys vietas, veikėjus, aplinkybes ir pan. Galima istorijas kurti individualiai, bet galima ir nedidelėmis grupelėmis kiekvienai duodant po tris kauliukus. Juos grupelė gali išmesti visus iš karto ir pagal atsivertusius paveikslėlius kurti istoriją ar kauliukus mesti paeiliui.

Galima duoti medinius tuščius kauliukus. Ant jų paaugliai piešia ir kuria savas istorijas.

9 pratimas. Ekspresyvus rašymas pagal temas

Tai laisvojo rašymo (iškrovos) pratimas. Jo metu svarbu nereaguoti į rašybos ar kitokias klaidas ir savo mintis užrašyti nepertraukiamai, nuo lapo beveik neatitraukiant rašiklio. Šiam pratimui vartojami teiginiai, kurie baigiami savo mintimis. Rašoma po 2–4 min. Laiką skiria vedėjas. Jis pasako teiginius ir visi rašo.

Galimi teiginiai:

1. Aš bėgu nuo...
2. 5 dalykai, kuriuos noriu sudeginti...
3. Gavau laišką, kur parašyta...
4. Keletas patarimų sau į ateitį...
5. Draugas kartą sakė...

Baigus rašyti, visi pasirenka po vieną teiginį (nuo pirmo iki penkto), į kurį norėtų labiau įsigilinti. Tada 1–2 teiginiais pasakoja istoriją iš to, kas užrašyta. Vedėjas paleidžia ramią melodiją (be žodžių, gali būti meditacinė). Jai skambant skaitomi teiginiai.

Pratimas skatina atvirumą, padeda grupei susidraugauti, sujudina jausmus.

10 pratimas. Pozityvi poema „Aš esu...“

Jaunimas dažnai apie save sako ką nors blogo. Šis pratimas moko į save pažiūrėti kitaip.

Poema „Aš esu“. Šio pratimo esmė – apie save kurti tik pozityviai. Galima rašyti vieną posmą, galima kelis. Įvairių šio pratimo schemų yra internete, žr. „I am scheme“.

Aš esu _____

_____ (pabaigti 2 teigiamais sakiniais apie save)

Aš galvoju, kodėl _____

Aš girdžiu _____

Aš matau _____

Aš noriu _____

Aš esu _____ (pakartoti pirmą sakinį)

Aš apsimetu _____

Aš jaučiu _____

Aš liečiu _____

Aš jaudinuosi _____

Aš verkiu _____

Aš esu _____ (iš pirmų sakinių)

Aš suprantu _____

Aš sakau _____

Aš sapnuoju _____

Aš bandau _____

Aš tikiuosi _____

Aš esu _____ (iš pirmų sakinių)

Sugrįžusios žynės žinią apie pasakojimo meistrystę paskleidė dvylikoje Aukštaitijos regiono bibliotekų. Ir tada nusprendė visiems padovanoti šventę – pasakojimo festivalį SEKAS. Tegu visi pasipasakoja, kaip jiems iš tikro sekas. Įgyvendindami projektą „Tarp-tautinis pasakojimo festivalis SEKAS“, finansuotą Lietuvos kultūros tarybos ir Nordic Culture Point, bibliotekininkai pasidalyti istorijomis sukviėtė visus draugus pasakotojus.

5 skyrius

Tarptautinis pasakojimo festivalis SEKAS

Tarptautinis pasakojimo festivalis SEKAS 2020 buvo skirtas taikyti pasakojimo meną literatūrai propaguoti ir skaitymui skatinti, rengti pasakojimo edukacijas skirtingoms bibliotekų vartotojų grupėms. Festivalyje ypatingą dėmesį skyrėme stiprių ir drąsių moterų istorijoms, mitams ir pasakoms. Festivalio tema – artimi ir tolimi kiekvieno žmogaus gyvenimo herojai.

Penkių dienų festivalio programoje finansuojant Šiaurės ministrų tarybos biurui nuotoliniu būdu surengti profesionalių pasakotojų pasirodymai, edukacinių renginių ciklas „Pasakojis“, skirtas vaikams ir jų tėvams, ir istorijų pasakojimo akcija „Mano herojus“ visuomenei, Panevėžio regiono bibliotekų specialistams – pasakojimo mokymai „Žodinis pasakojimas. Istorija, pasakotojas ir klausytojas“.

Festivalio programoje vykdytos veiklos visuomenę supažindino su pasakojimo meno formų įvairove ir plačiomis pritaikymo galimybėmis. Programa orientuota į

Rita Raziūnaitė. Plakatas Tarptautiniam pasakojimo festivaliui SEKAS. Panevėžys, 2021

SEKAS

TARPTAUTINIS
PASAKOJIMO FESTIVALIS

bibliotekų tinklo lankytojus, besidominčius skaitymu ir literatūra, skaitymo tradicijas skleidžiančius savo vaikams ar mokiniam, vertinančius kūrybos pristatymo naujoves ir įvairovę, jaučiančius poreikį dalyvauti kultūroje. Festivalio virtualiuose renginiuose dalyvavo per 2000 dalyvių.

Festivalio renginiuose tema „Artimi ir tolimi kiekvieno žmogaus gyvenimo herojai“ savo pasakojimais dalijosi įvairių šalių žodžio meistrai: rašytojai, aktoriai, bibliotekaininkai, dėstytojai ir kiti šios srities specialistai: Rosa-Maria Lindfors (Švedija), Jan Blake (Jungtinė Karalystė), Daiva Ivanauskaitė (Jungtinė Karalystė), Milda Varnauskaitė (Nyderlandai) ir gausus būrys pasakotojų iš Lietuvos: poetė, prozininkė, dramaturgė Gabrielė Labanauskaitė (istorijų kūrimo dirbtuvės), Daiva Nakrošienė ir Inga Norkūnienė (edukacija „Veltų vilnų istorijos“), Kristina Jakubauskaitė-Veršelienė (biografinis pasakojimas pagal Neringos Vaitkutės to paties pavadinimo knygą), trys stiprios ir talentingos moterys, turinčios skirtingų (ne)galių – Irma Jokšytė, Ernesta Žemaitytė ir Aistė Krušinskaitė (spektaklis „Supergalios“) ir Panevėžio krašto pasakotojai Laimutis Vasilevičius bei Dovydas Butkus ir kt.

Vykstant festivaliui visuomenė buvo pakviesta dalyvauti istorijų pasakojimo akcijoje „Mano herojų kasa“. Tai puiki proga prisiminti įkvėpusius žmones, ypač stiprias ir drąsias moteris: literatūros herojes, autorės, mokytojas, pažįstamas ir nepažįstamas, parašyti laiške herojės ar herojaus vardą ir trumpą istoriją papasakojant, kaip tas žmogus pakeitė gyvenimą, ir atsiųsti bibliotekai. Festivalio pabaigoje pradėta pinti bendra herojų kasa.

Festivalio metu Panevėžio regiono bibliotekų specialistams organizuoti tarptautiniai pasakojimo mokymai „Žodinis pasakojimas. Istorija, pasakotojas ir klausytojas“. Šiuos mokymus dalydamasi savo sėkmingiausiais pasakojimo taikymo metodais bibliotekose vedė pasakotoja Rosa-Maria Lindfors iš Švedijos. Dalyviai pasakojimo metodą mokėsi taikyti įvairioms auditorijoms – suaugusiems ir vaikams. Buvo įdomu: knygomis nesinaudota, pasitelkta tik vaizduotė. Dalyviai sužinojo apie kompetencijas, reikalingas mokantis pasakoti istorijas. Tą daryti galima pagal paveikslėlius, interpretuojant savais žodžiais, pristatant begarses knygas ir t. t.

Festivalyje pristatytos istorijos

- Istorijų pasakojimo edukacija „Veltos vilnų istorijos“: https://www.youtube.com/watch?v=D_X_k_VfIKk
- Biografinis pasakojimas vaikams „Klampynių kronikos“: https://www.youtube.com/watch?v=mTpF4K2T2_l&t=1s&ab_channel=Bit%C4%97sBiblioteka
- Tarmiški Dovydo Butkaus pasakojimai: https://www.youtube.com/watch?v=-G1AfD-H0Mvo&t=145s&ab_channel=Bit%C4%97sBiblioteka

Žymiausi Lietuvos pasakotojai

- **Gražina Kadžytė, didžioji Lietuvos pasakotoja (populiarina tradicines istorijas)**
- **Daiva Ivanauskaitė, profesionali pasakotoja (gyvena Škotijoje)**
- **Milda Varnauskaitė, profesionali pasakotoja (gyvena Amsterdame)**

Pasakotojai kitose šalyse

- **Linna Issa, Mayaras Alexanas (Libanas, Sirija), „A ticket to Atlantis“** – tai prie jūros vykstantis pasakojimas-performansas, kai klausomasi žmonių istorijų apie jūrą, gvildinama iš savo šalių bėgančiųjų ir per jūrą į Europos šalis plaukiančiųjų problema. Pasirodant išgirstama gerai ir liūdnai pasibaigusių istorijų.
- **Ogutu Muraya (Kenija) su „Fractured memory“** yra nuostabus pasakotojas, sugebantis sudominti auditoriją. Jis yra baigęs aktorius studijas. Pasirodydamas pasakoja apie 1956 m. įvykius ir politinę situaciją Afrikoje. Tai asmeninė Ogutu istorija su jo ir kitų tautiečių patirtimi. Pasirodant girdime ne tik afrikiečių žodyną, bet matome šviesas ir kitus pasakojimą paryškinančius elementus.
- **Abhishekas Thaparas (Indija) su „My home at the intersection“** – tai asmeninė istorija apie namus ir šeimą, kaip ji neteko namų ir turėjo bėgti iš Indijos. Abhishekas per pasakojamą asmeninę istoriją perduoda žinią apie globalią problemą. Tai vienas populiariausių šiuolaikinio pasakojimo metodų.
- **Ben Haggerty. Su jo istorija galime susipažinti.**

Keli itin populiarius pasakojimo festivaliai

- **Scottish International Storytelling Festival, Škotija**
- Alden Biesen International Storytelling Festival, Belgija
- **Festival at the Edge, F.A.T.E, Jungtinė Karalystė**
- **Beyond the Border, Jungtinė Karalystė, Velsas**
- **National Storytelling Festival JAV**
- **Amsterdamo pasakojimo festivalis, Nyderlandai**

- **Norvegijos pasakojimo festivalis**
- **Austrijos tarptautinis pasakojimo festivalis**
- **Danijos pasakojimo festivalis**

Čia tik maža dalis jau daugiau kaip 10 metų aplink mus vykstančių pasakojimo festivalių. Tai būna nuostabios šventės, jos trunka išties savaites, kai lankytojai eina iš vieno pasirodymo į kitą, susipažįsta su įvairiausiomis kultūromis – nuo Afrikos iki Europos ir kt.

Be populiarių festivalių, yra šalių su ypač tvirta pasakojimo tradicija. Pvz., Jungtinė Karalystė jau tapusi tikrų tikriausia pasakotojų tauta. Juk ten kas savaitę ten vyksta įvairūs su pasakojimu susiję renginiai, kai dalyviai vieni kitiems seka pasakas, pasakoja legendas, kartu kuria istorijas.

Pasakotojų ir pasakojimo tinklai

- Europos pasakotojų federacija: <https://fest-network.eu/> – vienas pagrindinių šaltinių su gausia informacija apie renginius, mokymus ir visa, kas susiję su pasakojimu Europoje. Ten galima rasti ir įvairių pasakotojų pasirodymo medžiagos.
- Nordic-Baltic Storytelling Network: <https://vasterbottensteatern.se/>
- National Storytelling Network: <https://storynet.org/>
- National Association for the Preservation and Perpetuation of Storytelling (NAPPS)
- Pasakotojų bendruomenė Italijoje:
<http://www.raccontamiunastoria.com/index.html>
- Švedijos pasakotojai: <https://storytelling.se/>
- Skellefteå pasakotojų asociacija Švedijoje: <https://www.berattarforeningen.se/>
- Legendų muziejus Švedijoje: <https://sagobygden.se/en/>
- Danijos pasakotojų bendruomenė FIDA: <https://fortaellereidanmark.dk/>
- Šiuolaikinio žodinio pasakojimo teatras Danijoje: <http://besttellers.dk/>

- Ostrobotnijos pasakojimo centras Suomijoje: <https://berattarglod.com/>
- Helsinkio pasakotojų asociacija: <https://samova.wordpress.com/>
- Jungtinės Karalystės pasakotojų klubas: <https://crickcrackclub.com/>
- Pasakojimo mokykla: <https://www.schoolofstorytelling.com/>
- Glazgo pasakojimo centras Škotijoje: <https://www.villagestorytelling.org.uk/>
- Vilniaus universiteto Kultūros centro „Istorijų pasakojimo salionas“
- Lietuvos bendruomenių pasakojimai: <https://radinys.vu.lt/lt/apie/>

1 001 istorija suaugusiems, puikus leidinys anglų kalba:

<https://issuu.com/aldenbieseneu/docs/sheherazade-manual>

Pasakojimo medžiaga apie bendradarbiavimą ir sudominimą:

https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/92a984e7-4638-4402-a9dc-656811381118/IO4_StoryRegions_Training%20material.pdf

Tarpkultūrinis pasakojimas Europoje:

<https://listen.bupnet.eu/>

https://listen.bupnet.eu/wp-content/uploads/2019/02/LISTEN_IO3_Training_Manual_EN.pdf

Istorijos išlieka tik tada, kai jomis dalijamės. Tad ir mes, bibliotekininkai, tą padarėme.

Literatūros sąrašas

1. Baker, Augusta; Greene, Ellin. *Storytelling: Art and Technique*. New York: Bowker, 1987. 182 p.
2. Del Negro, Janice M. Storytelling in Public Libraries: The Women, the Mission, the Stories. *Storytelling, Self, Society*. 2016. Vol. 12. Iss. 1. P. 81–117.
3. Gallo, Carmine. *Storytelling. Pasakojimo meistrystė*. Vilnius: Tyto alba, 2019. 350, [2] p.: iliustr. ISBN 978-609-466-439-7.
4. Gottschall, Jonathan. *The Storytelling Animal: How Stories Make Us Human*. Boston: Mariner Books, [2013]. 272 p.
5. Haven, Kendall F.; Ducety, Mary Gay. *Crash Course in Storytelling*. Westport (Conn.): Libraries Unlimited, 2007. 120 p. ISBN 1-59158-399-3.
6. Horne, Jules. *Dramatic Techniques for Creative Writers: Turbo-charge Your Writing*. 2nd ed. [Kelso]: [Texthouse], [2020]. 224, [3] p. ISBN 978-0-9934354-9-2.
7. Kurnoff, Janine; Lazarus, Lee. *Everyday Business Storytelling: Create, Simplify and Adapt a Visual Narrative for Any Audience*. [Hoboken]: John Wiley & Sons, [2021]. 279 p.: iliustr. ISBN 978-1-119-70466-9.
8. Movshovitz, Dean. *Pixar Storytelling: Rules for Effective Storytelling Based on Pixar's Greatest Films*. 2nd ed. [S. l.]: [S. n.], [2015]. ISBN 978-1-71773-640-6.
9. O'Neill, Daniela K.; Pearce, Michelle J.; Pick, Jennifer L. Preschool Children's Narratives and Performance on the Peabody Individualized Achievement Test – Revised: Evidence of a Relation Between Early Narrative and Later Mathematical Ability. *First Language*. 2004. Vol. 24(2). P. 149–183.
10. Pellowski, Anne. *The World of Storytelling*. New York: Bowker, 1977. 296 p.
11. Prakapienė, Dalia; Prakapas, Romas. *Ekskursijų rengimas ir vedimas: metodologinis aspektas*. Vilnius: Didakta, 2012. 111, [1] p. ISBN 978-609-8002-96-6.
12. Sobol, Joseph Daniel. *The Storytellers' Journey: An American Revival*. Chicago: University of Illinois Press, 1999. 288 p.
13. Storr, Will. *The Science of Storytelling*. London: William Collins, 2020. 297 p. ISBN 978-0-00-827697-3.

14. Yorke, John. *Into the Woods: How Stories Work and Why We Tell Them*. London: Penguin, 2014. 309, [8] p.

Papildoma literatūra apie pasakojimo meną

1. Barauskaitė, Jūratė. *Ekskursijos rengimo ir vedimo metodika*. 2-asis patais. ir papild. leid. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2012. 60 p. ISBN 978-9955-18-673-1.
2. Boyce, M. E. Organizational Story and Storytelling: a Critical Review. In *Journal of Organizational Change Management*. 1996, Vol. 9, No. 5, p. 5–26. Prieiga internete: <https://doi.org/10.1108/09534819610128760>.
3. Cordell, Diane. Create, Curate, Celebrate: Storytelling in the Library. In *Library Media Connection*. 2012, May / Jun, Vol. 30, Issue 6, p. 40–41.
4. Denning, Stephen. *Squirrel Inc., arba Kaip pasakojimais sužadinti pokyčius organizacijoje*. Vilnius: Rgrupė, 2008. 178, [1] p. ISBN 978-9955-923-00-8.
5. Greene, Ellin. *Storytelling: Art and Technique*. 3rd ed. Westport, Conn.: Libraries Unlimited, 1996. 333 p. ISBN 0835234584.
6. Macdonald, Margaret Read. *The Storyteller's Start-up Book: Finding, Learning, Performing and Using Folktales Including Twelve Tellable Tales*. Little Rock, Ark.: August House, 1993. 215 p. ISBN 0874833043; 0874833051.
7. Macdonald, Margaret Read; Sturm, Brian W. *The Storyteller's Sourcebook: A Subject, Title and Motif Index to Folklore Collections for Children, 1983–1999*. Farmington Hills, MI: Gale Group, 2001. 712 p. ISBN 0810354853; 978-0810354852.
8. Oelrich, Inger Lise. *The New Story: Storytelling is a Pathway to Peace*. [S. l.]: Books on Demand, 2020. 322 p. ISBN 9178518458; 978-9178518456.
9. Pellowski, Anne. *The Storytelling Handbook: A Young People's Collection of Unusual Tales and Helpful Hints on How to Tell Them*. New York: Macmillan Books for Young Readers, 1995. 122 p.: ill. ISBN 0689803117; 9780689803116.
10. Pellowski, Anne. *The World of Storytelling*. Expanded and rev. ed. Bronx, NY: H. W. Wilson, 1990. 311 p.: ill. ISBN 0824207882.

11. Ramsden, Ashley; Hollingsworth, Sue. *The Storyteller's Way: Sourcebook for Inspired Storytelling*. [S. l.]: Hawthorn Press, [2013]. 240 p.: portr. ISBN 1907359192; 9781907359194.
12. West, Silke Rose; Sarosy, Joseph. *Kaip pasakoti istorijas vaikams*. Vilnius: Vaga, 2021. 190, [1] p.: iliustr. ISBN 978-5-415-02616-6.
13. Schatt, Donna; Ryan, Patrick. Start Storytelling. In *Booklist*. 2015, 1/4. Supplement *Book Links*, Vol. 111, p. 33–38.
14. Stonienė, Irena. *Ekskursijų rengimo ir vedimo pagrindai: mokomoji medžiaga*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2008. 112 p. ISBN 978-9955-18-290-0.
15. *Story: From Fireplace to Cyberspace: Connecting Children and Narrative* / edited by Betsy Hearne, Christine Jenkins, Deborah Stevenson. Champaign, IL: University of Illinois, Graduate School of Library and Information Science, 1998. 143 p.: ill. ISBN 0878451056.
16. *Traditional Storytelling Today: an International Sourcebook* / edited by Margaret Read Macdonald; contributing editors, John H. Mcdowell, Linda Dégh, Barre Toelken. Chicago, IL: Fitzroy Dearborn Publishers, 1999. 627 p.: ill. ISBN 1579580114.
17. Галло, Кармин. Искусство сторителлинга: как создавать истории, которые попадут в самое сердце аудитории. [S. l.]: Бомбора, 2020. 350 стр.: илл. ISBN: 978-5-04-116871-1.
18. Сторр, Уилл. Внутренний рассказчик. Как наука о мозге помогает сочинять захватывающие истории. [S. l.]: Individuum, 2020. 304 стр. ISBN 978-5-6044580-6-8.

Kaip pasakoti istorijas. Vadovas pradedantiesiems. Sudarytoja Greta Kévelaitienė. Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2021. – 90 psl.– Iliustr., bibliogr.

ISBN 978-609-8257-03-8

Metodinis leidinys „Kaip pasakoti istorijas. Vadovas pradedantiesiems“ skirtas dvylikai Panevėžio regiono bibliotekų, kurios yra susivienijusios į pasakojančių bibliotekų tinklą ir atspindi Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos naują veiklos kryptį. Ji propaguoja pasakojimo meną, suteikiantį naujų galimybių paslaugoms pajvairinti. Kartu supažindina ir su bibliotekos nuo 2019 m. pasakojimo meno tema įgyvendintais projektais, organizuotais renginiais ir mokymais. Leidinį pagyvina įtaigūs įspūdžiai apie bibliotekininkų keliones, išmoktas pamokas ir pasiektus tikslus.

Redaktorė Lionė Lapinskienė

Dizaineris Linas Vaškevičius

Parengė VšĮ Komunikacijos centras „Kalba. Knyga. Kūryba“

Aviečių g. 17, LT-36282 Panevėžys

Tel. 8 686 15981. El. p. kalba.knyga.kuryba@gmail.com

Išleido Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka

Respublikos g. 14, LT-35199 Panevėžys

Tel. 8 45 465497. El. p. info@pavb.lt